

Mari Oikarinen & Katariina Vikman

TOIMINTATERAPIATILASUUNNITELMA NORTHER OY:LLE

TOIMINTATERAPIATILASUUNNITELMA NORTHER OY:LLE

Mari Oikarinen & Katariina Vikman
Opinnäytetyö
Syksy 2015
Toimintaterapian tutkinto-ohjelma
Oulun ammattikorkeakoulu

TIIVISTELMÄ

Oulun ammattikorkeakoulu
Toimintaterapian tutkinto-ohjelma

Tekijä(t): Mari Oikarinen & Katariina Vikman
Opinnäytetyön nimi: Toimintaterapiatilasuunnitelma NorTher Oy:lle
Työn ohjaaja: Eliisa Niilekselä & Maarit Virtanen
Työn valmistumislukukausi- ja vuosi: Syksy 2015
Sivumäärä: 53 + liitteet 2 + tilasuunnitelma 15

Opinnäytetyömme tarkoituksena oli suunnitella esteetön toimintaterapiatila NorTher Oy:lle, joka on rovaniemeläinen terapiapalveluita tarjoava yritys. Yrityksen asiakaskunta on kasvanut, mikä on tuonut tarpeen tilojen laajentamiselle. Terapiatilan suunnitteluun kuului myös tilassa toteutettavien terapeuttisten toimintojen valitseminen, jolla pystyttäisiin mahdollistamaan monipuolisempien toimintojen käyttäminen terapiakeskuksessa. Lisäksi monipuolisemmat tilat mahdollistavat terapeuttisten ryhmien toteutuksen.

Opinnäytetyömme tulostavoitteena oli suunnitella esteetön toimintaterapiatilasuunnitelma, joka mahdollistaa aiempaa monipuolisemman terapeuttisten toimintojen käytön NorTher Oy:n toimintaterapiapalveluissa. Välitön tavoitteemme oli, että suunnitelman perusteella rakennusinsinööri voi piirtää pohjapiirustuksen, joka vastaisi NorTher Oy:n yrittäjien ja toimintaterapeuttien tarpeisiin ja toiveisiin. Kehitystavoitteenamme oli, että tilasuunnitelma ja siihen sisältyvä kalustesuunnitelma vastaavat yrittäjien ja yrityksen toimintaterapeuttien odotuksiin. Oppimistavoitteenamme oli oppia suunnittelemaan esteetön toimintaterapiaympäristö laajentaen osaamistamme toiminnan ja ympäristön analyysistä. Lisäksi tavoitteenamme oli oppia työskentelemään projektissa moniammatillisen tiimin jäsenenä.

Toimintaterapiatilan suunnittelun lähtökohtana on käytetty teoretietoa toimintaterapiasta sekä ympäristön esteettömyydestä. Olemme perehtyneet fyysisen ympäristön esteettömyydestä laadittuihin säädöksiin, suosituksiin ja kriteereihin. Suunnittelussa on myös otettu huomioon NorTher Oy:n yrittäjien ja toimintaterapeuttien esittämät toiveet ja tarpeet tilasuunnitelmasta. Raportissa olemme kuvanneet tilan suunnitteluprosessia sekä moniammatillisen yhteistyön kautta syntyneitä ratkaisuja perusteluineen. Projektin arvioinnissa olemme hyödyntäneet moniammatillisen työryhmän sekä yrityksen toimintaterapeuttien antamaa suullista ja kirjallista palautetta. Palautteen mukaan tilasuunnitelma vastaa NorTher Oy:n toimintaterapiapalveluiden käytännön toteutuksen tarpeisiin, ja täyttää sille asetetut laatukriteerit, joita ovat esteettömyys, muunneltavuus, asiakaslähtöisyys ja toimintalähtöisyys.

Projektimme tuote on toimintaterapiatilasuunnitelma, joka on yrityksen hyödynnettävissä. Yrityksen jatkosuunnitelmissa on toteuttaa laatimamme tilasuunnitelman mukainen toimintaterapiatila. Tilan rakentamisen olisi tarkoitus alkaa ensi vuonna 2016.

Asiasanat: esteettömyys, ympäristön suunnittelu, toimintaterapia, terapeuttinen toiminta

ABSTRACT

Oulu University of Applied Sciences
Degree programme of Occupational Therapy

Author(s): Mari Oikarinen & Katariina Vikman

Title of thesis: The plan of occupational therapy environment to NorTher Oy

Supervisor(s): Eliisa Niilekselä & Maarit Virtanen

Term and year when the thesis was submitted: autumn 2015

Number of pages: 53 + appendix 2 pages + product 15 pages

Occupational therapists have knowledge about designing accessible environments which is largely unknown. The subject of our thesis was to plan an occupational therapy environment together with a company called NorTher Oy. NorTher Oy is a company from Rovaniemi which provides therapy services in the area of Lapland. The amount of clients has increased so they need a larger space for providing occupational therapy. The larger space is also needed for the group therapy. Additionally we planned therapeutic activities so that there would be more diverse possibilities to implement occupational therapy.

The purpose of our thesis was to design an accessible occupational therapy environment which enables more diverse use of therapeutic activities in NorTher Oy. Our practical aim was to design environment which is made based on the guidelines of accessibility. The environment also had to consider the needs and wishes of the entrepreneurs and occupational therapists. Our practical aim was also recommend furniture which fulfill the guidelines of accessibility and are also esthetical.

At first we searched information about occupational therapy, environments in occupational therapy, accessibility of physical environment and therapeutic activities. Then we planned the occupational therapy environment together with the multi-disciplinary team. The environment was evaluated by the feedback from the multi-disciplinary team and occupational therapists. Then the information was written to a rapport.

As a result of this thesis we created a plan of the accessible occupational therapy environment. Based on the feedback, the environment takes into account the wishes and the needs of the company. It is also client-centered, accessible, modifiable and occupation-based.

NorTher Oy can build the space according to the plan we have made. It has been planned to start building in 2016.

Keywords: occupational therapy, environment design, accessibility, therapeutic activity

SISÄLLYS

1	PROJEKTIN TAUSTA JA TAVOITE	6
2	PROJEKTIN SUUNNITTELU.....	9
2.1	Projektiorganisaatio	9
2.2	Projektin päätehtävät ja aikataulu.....	10
3	TOIMINTATERAPIAAN VALITTAVAT TOIMINNOT	13
4	YMPÄRISTÖ TOIMINTATERAPIASSA	16
4.1	Yksilö-ympäristö-toiminta –malli	16
4.2	Ympäristön analyysi	18
5	DESIGN FOR ALL -AJATTELUTAPA.....	21
6	TOIMINTATERAPIATILASUUNNITELMAN SUUNNITTELU JA TOTEUTUS	25
6.1	Tilasuunnitelman laatukriteerit.....	25
6.2	Toimintaterapiatilasuunnitelman luonnostelu.....	26
6.3	Toimintaterapiatilaan suunnitellut toiminnot.....	27
6.4	Toimintaterapiatilasuunnitelman kehittäminen ja viimeistely.....	29
7	PROJEKTIN ARVIOINTI.....	35
7.1	Projektin päätehtävien arviointi.....	35
7.2	Projektin tavoitteiden saavuttamisen arviointi.....	38
7.3	Tilasuunnitelman laatukriteereiden toteutumisen arviointi	43
8	POHDINTA	45
	LÄHTEET	49
	LIITTEET	53

1 PROJEKTIN TAUSTA JA TAVOITE

Opinnäytetyönämme teimme NorTher Oy:lle toimintaterapiatilasuunnitelman, jonka tuli olla esteettön ja mahdollistaa monipuolisten terapiamenetelmien käyttö. Toimintaterapiassa ympäristö nähdään toimintaa mahdollistavana tai rajoittavana tekijänä. Ympäristöä pidetään paremmin mukautuvana kuin yksilöä. (Law, Cooper, Strong, Stewart, Rigby & Letts 1996, 16-17.) Myös Fisherin (2009) mukaan fyysisen ja sosiaalisen ympäristön asettamat rajoitukset voivat olla yksilön toiminnallisen suoriutumisen rajoitteiden syitä.

Toimintaterapia on nimensä mukaan kuntoutusta, joka perustuu toiminnan terapeuttiseen käyttöön. Toimintaterapeutin ja asiakkaan välinen yhteistyö ja vuorovaikutus ovat tärkeä osa toimintaterapiaa. Toimintaterapian tavoitteena on mahdollistaa asiakkaan itsenäinen arki ja osallistuminen omaan elämään ja sen valintoihin. Toimintaterapia perustuu näkemykseen ihmisen mahdollisuuksista vaikuttaa tulevaisuuteensa, terveyteensä ja hyvinvointiinsa tekemisensä ja valintojensa kautta. (Suomen Toimintaterapeuttiliitto ry 2012, viitattu 9.9.2014.) Toimintaterapia on näyttöön perustuvaa kuntoutusta toiminnan, neuvonnan ja ohjauksen avulla (Suomen Toimintaterapeuttiliitto ry 2010, viitattu 9.9.2014).

Teemme opinnäytetyömme projektimuotoisena. Projekti -sanalla tarkoitetaan ehdotusta tai suunnitelmaa. Projektiin kuuluu joukko ihmisiä ja muita resursseja, jotka tilapäisesti suorittavat tiettyä tehtävää. Lisäksi projektilla on aikataulu ja kiinteä budjetti. Projekti perustetaan, kun tuote tehdään ensimmäistä kertaa tai halutaan muuttaa jo käytössä olevia työmenetelmiä. (Ruuska 2001, 9, 13, 15.)

Projektimme tilaajana on NorTher Oy, jolle teimme toimintaterapiatilasuunnitelman. Tällöin hyödynsaajina ovat yrityksen työntekijät ja asiakkaat. Projektiamme tarvittiin, koska yrityksen asiakaskunta, ja siten myös tilojen tarve on kasvanut. Projektimme mahdollistaa myös useampien terapeuttisten toimintojen käyttämisen terapiakeskuksessa. Ryhmämuotoisen terapian yleistyessä yrityksessä tarvitaan myös monipuolisempia tiloja, joissa ryhmillä on tilaa toimia.

NorTher Oy on vuodesta 2008 alkaen toiminut rovaniemeläinen yritys. Se tuottaa psykologi-, psykoterapia-, perhe- ja pariterapia-, toimintaterapia-, puheterapia-, ratsastusterapia- ja erityisratsastuspalveluita. Yritys tarjoaa palveluitaan kotikäynteinä sekä kahdessa eri toimipisteessään:

Terveyspalvelu NorTherissa Rovaniemen keskustassa ja Terapiakeskus NorTherissa Norvajärvellä. (NorTher Oy 2014, viitattu 30.10.2014.) Tilasuunnitelmamme koskee Norvajärvelle tulevaa uudisrakennusta.

Norvajärven terapiakeskuksessa on tallitilat, vastaanotto-tila asiakas- ja perhekäyntejä varten sekä odotustila ja inva-wc. Pihapiirissä sijaitsevat ratsastuskenttä, ratsastusterapiatyötä varten suunnitellut maastoreitit, kasvimaata sekä esteetön nuotiopaikka. Terapiakeskuksen ympäristössä on mahdollisuus käyttää toimintamuotoina eläinavusteista terapiaa sekä luonnossa toimimista, erilaisia käytännön työtoimintoja ja puutarhatoimintaa. (NorTher Oy 2014, viitattu 30.10.2014.)

Esteettömän ympäristön suunnittelu on toimintaterapeuttien ammattiosaamista, jota voisi hyödyntää enemmän. Tästä syystä olimme kiinnostuneita tekemään opinnäytetyönämme tilasuunnitelman. Suunnitelmalle oli myös yrityksessä todellinen tarve, mikä lisäsi motivaatiota opinnäytetyön tekemiselle.

Onnistuneessa projektissa tuotteelle asetetut tavoitteet saavutetaan suunnitellussa aikataulussa ja sovitulla kustannuksella. Aikataulu- ja kustannustavoitteiden saavuttaminen on helppo arvioida, koska ne ilmoitetaan mitattavissa olevilla suureilla. Laatu- ja sisältötavoitteiden toteutumista on hankalampaa arvioida niihin liittyvien arvostuskysymysten vuoksi. Lisäksi niiden saavuttaminen arvioidaan lopullisesti projektin päättyttyä. (Ruuska 2001, 33.)

Projektimme **tulostavoitteena** on ollut tehdä esteetön toimintaterapiatilasuunnitelma, joka mahdollistaa entistä monipuolisempia terapiatoimintoja yrityksessä. Tämän hetkiset tilat eivät ole riittävät kasvavan asiakaskunnan tarpeisiin. Projektimme **välittömänä tavoitteena** oli, että suunnitelman pohjalta rakennusinsinööri voi piirtää pohjapiirustuksen, joka vastaa NorTher Oy:n yrittäjien ja toimintaterapeuttien tarpeisiin ja toiveisiin.

Opinnäytetyömme **kehittämistavoitteena** on ollut toimintaterapiatilasuunnitelma ja siihen liittyvä kalustesuunnitelma, jotka vastaavat yrityksen toimintaterapeuttien ja yrittäjien odotuksiin. Tilojen laajentuessa ja monipuolistuessa pystytään toteuttamaan paremmin erilaisia terapiamuotoja, kuten puutarhanhoitoa ja ryhmäterapiaa. Näin voidaan huomioida myös ne NorTherin asiakasryhmät, joille ei ole aikaisemmin ollut sopivaa terapiamuotoa tarjolla.

Meidän **oppimistavoitteemme** on ollut oppia suunnittelemaan esteetön toimintaympäristö ja ymmärtää sen merkitys terapiassa. Lisäksi tavoitteenamme on ollut oppia suunnittelemaan tarkoituksenmukaisia terapiatoimintoja, ja syventää osaamistamme toiminnan ja ympäristön analyysin tekemisestä. Tavoitteenamme on ollut myös ajankäytön hallinnan sekä projektimuotoisen työskentelyn oppiminen yhteistyössä eri ammattialojen kanssa.

Tavoitteiden saavuttamista olemme arvioineet pyytämällä suullista ja kirjallista palautetta yrittäjiltä ja yrityksen työntekijöiltä. Olemme tehneet jatkuvaa yhteistyötä yrityksen kanssa opinnäytetyöprosessin ajan ja olemme saaneet näin myös välittömästi palautetta tilasuunnitelmastamme. Yhteydenpito on tapahtunut pääosin sähköpostitse. Lopullisen palautteen tilojen toimivuudesta saamme vasta opinnäytetyömme valmistumisen jälkeen, kun terapiatila rakennetaan.

2 PROJEKTIN SUUNNITTELU

2.1 Projektorganisaatio

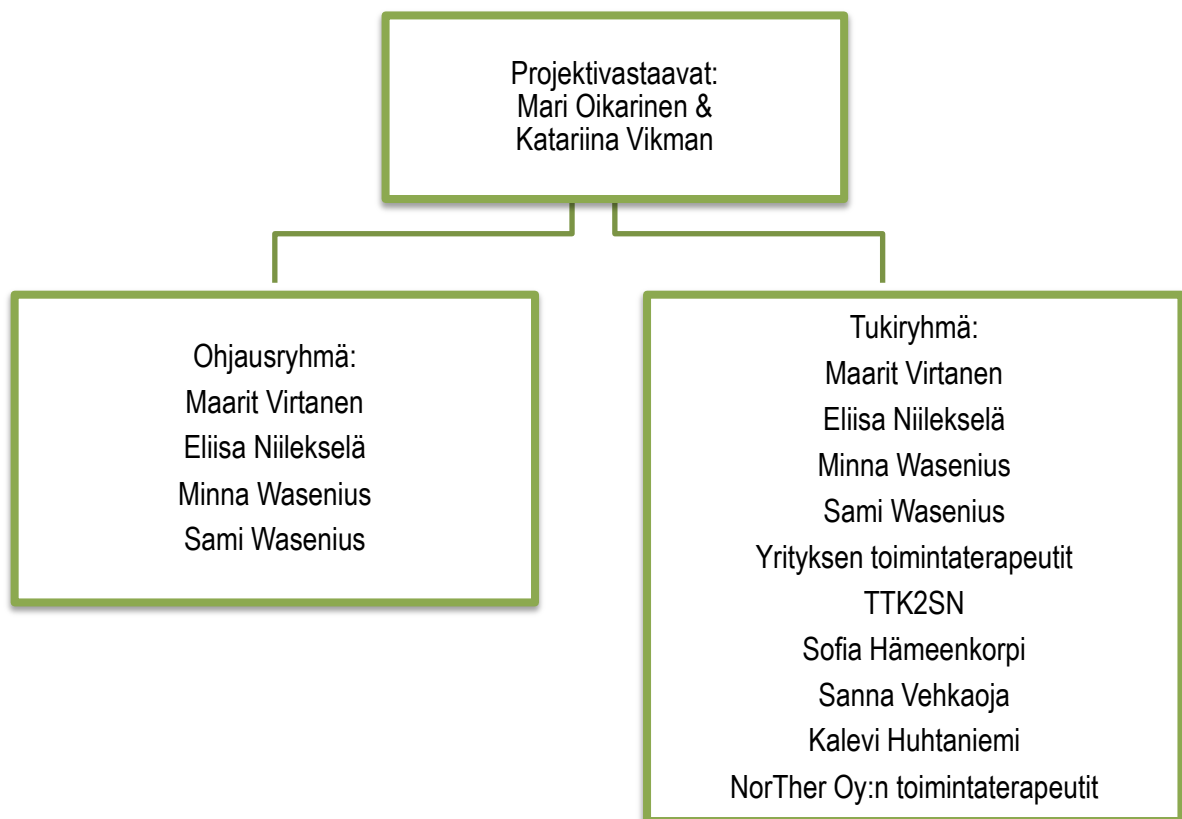
Organisaatioilla tarkoitetaan avoimia järjestelmiä, jotka ovat jatkuvassa vuorovaikutuksessa ympäristönsä kanssa reagoimalla nopeasti tapahtuviin muutoksiin, ja sopeuttamalla toimintaansa vaihtelevissa tilanteissa. Organisaatioiden on pyrittävä kasvuun, jotta ne voivat kehittyä. Organisaatio syntyy, kun ihmiset liittyvät yhteen saavuttaakseen päämäärän, jota yksinään ei pystytä saavuttamaan. Toisin sanoen organisaatio on väline tietyn tavoitteen saavuttamiseksi. (Ruuska 2001, 39.)

Projektorganisaatiolla voidaan tarkoittaa kahta erilaista järjestelmää. Puhdas projektorganisaatio toimii yksinomaan projektityöskentelyn periaatteiden mukaan eikä varsinaista pysyvää perusorganisaatiota ole. Toinen vaihtoehto on perusorganisaatiota täydentävä järjestelmä, jolla tuetaan pysyvän organisaation toimintaa. (Ruuska 2001, 47.) Projektimme organisaatiomuoto on perusorganisaatiota täydentävä järjestelmä. Tässä mallissa projektiryhmä vastaa uuden toiminnan kehittämistä valmiiksi, minkä jälkeen lopullinen tuote siirtyy perusorganisaatiolle, ja projektiryhmä lakkautetaan (Ruuska 2001, 47). Projektimme perusorganisaatio on NorTher Oy.

Projektilla tulee aina olla selkeä vetäjä eli projektivastaava. Projektin yleisen johtamisen lisäksi projektivastaavan tehtäviin kuuluu vastata työsuunnitelman laatimisesta sekä hankkeen seurannasta ja sisäisestä arvioinnista, laatia muutosesitykset ja vastata raportoinnista sekä tiedottamisesta. (Silfverberg 2014, 50.) Opinnäytetyömme projektivastaavina toimivat Mari Oikarinen ja Katariina Vikman.

Projektille perustetaan yleensä ohjausryhmä. Ohjausryhmän tehtäviin kuuluu valvoa hankkeen edistymistä, arvioida sen tuloksia, hoitaa koordinaatiota ja tiedonkulkua sekä tukea projektivastaavaa suunnittelussa ja johtamisessa. (Silfverberg 2014, 49.) Eliisa Niilekselä ja Maarit Virtanen ovat toimineet opinnäytetyömme ohjaavina opettajina. Minna ja Sami Wasenius ovat NorTher Oy:n yrittäjät, joiden vastuulle on kuulunut vaatimusten laatiminen toimintaterapiatilasunnitelmaa varten, jotta se vastaisi yrityksen tarpeisiin.

Käytännön toteutukseen liittyvissä asioissa projekti-ryhmän tukena toimii tukiryhmä. Tukiryhmän jäsenet voivat toimia esimerkiksi neuvonantajina tai ideoijina, mutta heillä ei ole projektissa päätöksentekooikeuksia. (Löw 2002, 30–32.) NorTher Oy:n toimintaterapeutit ovat antaneet palautetta toimintaterapiatilasuunnitelmasta, jotta se vastaisi heidän käytännön työn tarpeisiin. Sofia Hämeenkorpi ja Sanna Vehkaoja ovat toimineet opinnäytetyöemme vertaisarvioijina. Opiskeluryhämme TTK2SN on puolestaan toiminut vertaistukena opinnäytetyöprosessissamme. Kalevi Huhtaniemi on rakennusinsinööri, joka on toiminut neuvoantajana toimintaterapiatilan suunnittelussa sekä piirtänyt pohjapiirroksia.

KUVIO 1. Projektioorganisaatio.

2.2 Projektin päätehtävät ja aikataulu

Projekti on tehtäväkokonaisuus, jolla on elinkaari eli selkeä alkamis- ja päättymisajankohta. Projektin vaiheet ovat perustaminen, suunnittelu, toteutus ja päättäminen. (Ruuska 2001, 13.) Tuot-

teen suunnittelu ja kehittäminen sosiaali- ja terveysalalla jäsentyy tuotekehityksen mukaan. Tämä tuotekehitysprosessi jakautuu viiteen vaiheeseen: ongelman ja kehittämistarpeen tunnistaminen, tuotteen ideointi, luonnostelu, kehittäminen ja viimeistely. Vaiheesta toiseen siirtymisen ei tarvitse olla hierarkkista. Jo projektityöskentelyn alkuvaiheessa käyttöön otetut työskentelymuodot ja periaatteet auttavat toiminnan organisointia ja tehostamista. (Jämsä ym. 2000, 28-29.)

Silfverberg kirjoittaa oppaassaan työsuunnitelmasta, jossa kuvataan konkreettiset toimenpiteet, jotka tehdään tuotoksen aikaansaamiseksi. Nämä toimenpiteet vastaavat kysymykseen ”Mitä projektissa tehdään?”. Työsuunnitelma voidaan johtaa projektin prosessikuvauksesta, jolloin työvaiheet aikataulutetaan ja pilkotaan tarvittaessa pienempiin työvaiheisiin. Toimenpiteet tulisi kuitenkin määrittellä melko yleisellä tasolla, jotta projektia voidaan toteuttaa mahdollisimman joustavasti. (2014, viitattu 4.12.2014.) Olemme laatineet opinnäytetyöprosessistamme tehtäväluettelon (liite 1), jossa määrittelemme päätehtävät, osatehtävät, suunnitellun ja toteutuneen aikataulun sekä tehtävien vastuuhenkilöt.

Projektimme toteutukseen on sisältynyt viisi päätehtävää: projektin asettaminen, aiheeseen perehtyminen, projektin suunnittelu, terapiatilan suunnittelu sekä projektin päättäminen. Projektin asettaminen tapahtui yhteistyössä NorTher Oy:n yrittäjien ja ohjaavan opettajan kanssa. Projektimme sai alkunsa syksyllä 2014 yhteistyötapaamisesta yrittäjien kanssa, minkä jälkeen yhteydenpito ja tiedon välittäminen tapahtui pääasiassa sähköpostitse.

Aiheeseen perehtyminen on käytännössä tarkoittanut sitä, että etsimme teoriatietoa ja työstimme opinnäytetyömme teoriaperustaa. Teoriatietoa meidän on tullut hakea esimerkiksi ympäristön suunnitteluun ja rakentamiseen liittyvistä laeista ja säädöksistä sekä esteettömyyssuosituksista. Oman alamme lähteistä olemme etsineet tietoa siitä, mitä ympäristö tarkoittaa toimintaterapiassa, ja millainen merkitys sillä on suhteessa yksilön toimintaan. Lisäksi etsimme näyttöön perustuvaa tietoa toiminnoista, joiden terapeuttisen käytön suunnittelemamme terapiatila mahdollistaa. Projektin suunnitteluvaiheessa olemme suunnitelleet projektin etenemistä, aikataulua sekä arviointia. Teoriaperustan ja projektisuunnitelman työstäminen alkoi syksyllä 2014 ja päättyi syksyllä 2015.

Jämsän ja Mannisen (2000, 28-81) mukaan tuotekehitysprosessin vaiheet ovat kehittämistarpeen tunnistaminen, idea-, luonnostelu-, kehittäminen ja viimeistelyvaiheet. Opinnäytetyömme projektista jäivät pois prosessin kaksi ensimmäistä vaihetta, koska yrityksellä oli valmiiksi selkeä käsitys kehittämistarpeesta ja sen toteutuksesta. Aloitimme siis tuotekehityksen luonnostelusta, jota oh-

jasi yritys tarpeineen, tilasuunnittelua koskevat säädökset ja ohjeet sekä tutkimus- ja teoriatieto. Tässä vaiheessa yhteistyön merkitys NorTher Oy:n kanssa korostui tilasuunnitelmaa koskevista odotuksista ja näkemyksistä keskustellen. Varsinaisen toimintaterapiatilän suunnittelu tapahtui kehittäelyvaiheessa, joka eteni luonnosteluvaiheessa rajattujen ratkaisujen, yhteistyön, periaatteiden ja rajausten mukaisesti. Kehittäelyvaiheessa tilasuunnitelmasta tehtiin käytännössä useita versioita, joita esiteltiin projektikokouksissa ja pyydettiin kehittämisideoita sekä sovittiin, mitä ja milloin tehdään seuraavaksi. Tässä vaiheessa siis olemme tehneet konkreettisia ratkaisuja tilasuunnitelmaa koskien. Ratkaisut pohjautuivat esteettömyyssuositukseen (ks. Housing Enabler) sekä tekemiimme toiminnan ja ympäristön analyysiin. Kun tilasuunnitelma alkoi olla viimeistelyä vaille valmis, keräsimme siitä palautetta, jonka pohjalta tilasuunnitelman viimeistely oli vielä mahdollista. Olemme pyytäneet tilasuunnitelmasta suullista palautetta koko tuotekehitysprosessin ajan. Kirjallisen palautteen keräsimme yrityksen toimintaterapeuteilta, kun tilasuunnitelma oli viimeistelyä vaille valmis. Tuotekehitysprosessi sijoittui ajalle kevät 2015 – alkusyksy 2015.

Terapiatilasuunnitelman valmistuttua tilan toteutus siirtyy yrityksen vastuulle, ja projektimme saatetaan päätökseen. Projektin päättämiseen liittyi loppuraportin kirjoittaminen, projektin arviointi ja tilasuunnitelman esittäminen yritykselle ja ohjaaville opettajille. Lisäksi pyysimme palautetta vertaisarvioijilta. Projektimme suunniteltu päättymisajankohta oli marraskuu 2015.

3 TOIMINTATERAPIAAN VALITTAVAT TOIMINNOT

Suunnittelemassamme toimintaterapiatilassa on tarkoitus ensisijaisesti toteuttaa toimintaterapian interventioita. Toimintaterapian intervention tavoitteena on yksilön suoriutumisen ja osallistumisen mahdollistaminen hänelle merkityksellisissä toiminnoissa optimaalisella tavalla. Tavoitteen saavuttamiseksi interventio voidaan kohdistaa kolmelle eri osa-alueelle: ympäristöön, toimintaan ja/tai yksilöön. Ympäristöön kohdistuva interventio tarkoittaa ympäristön asettamien vaatimusten muokkaamista yksilön taitoja vastaavaksi. Kun interventio suunnataan toimintaan, pyritään toiminnan vaiheita porrastamaan yksilön taidoille sopiviksi. Kun intervention huomio kohdistuu yksilöön, tavoitteena on edistää tai palauttaa yksi tai useampi taito tai valmius. Interventiossa pyritään toteuttamaan top-down -lähestymistapaa, jolla tarkoitetaan sitä, että intervention lähtökohtana on yksilön osallistuminen arjen toimintoihin, ei yksittäinen taito tai valmius. (Rogers & Holm 2009, 498-511.)

Anne G. Fisherin Occupational Therapy Intervention Process Model -toimintaterapiamallissa (OTIPM) on tarkoituksena ohjata toimintaterapeutin toimintaa asiakas- ja toimintakeskeiseksi. Kyseisessä mallissa on keskeistä ymmärtää asiakasta, hänen toimintaympäristöjään ja tapojaan suoriutua päivittäisistä toiminnoista. Toisin sanoen terapeutin tulee tietää, mitkä toiminnot ovat asiakkaalle tärkeitä ja mistä toiminnoista asiakas haluaa tai hänen tulee suoriutua. Tällä tavalla voidaan myös selvittää ja määritellä asiakkaan rajoitukset ja voimavarat. Selvittääkseen nämä asiat terapeutin tulee aloittaa terapiaprosessi luomalla toimiva ja luottamuksellinen vuorovaikutussuhde. Seuraavaksi toimintaterapeutti havainnoi asiakkaan toimintaa ja tekee toiminnan analyysin, jonka perusteella voidaan tarkentaa ja kuvata ne toiminnot, joista asiakas suoriutuu hyvin sekä ne, joiden suorittaminen tuottaa vaikeuksia. Toiminnasta suoriutumisen ongelmien ja rajoitusten syinä voivat olla esimerkiksi fyysisen ja sosiaalisen ympäristön asettamat rajoitukset tai yhteiskunnalliset tekijät. Kun vahvuudet ja heikkoudet on selvitetty, valitaan terapian perustaksi käytännön työn malli tai malleja sekä asetetaan terapialle tavoitteet. (Fisher 2009, 15-17.)

Fisher jakaa toimintaterapiassa käytettävät toiminnot kuuteen tasoon. Ensimmäisellä tasolla ovat valmistelevat tehtävät (preparation), joissa asiakas on passiivinen vastaanottaja. Esimerkkejä valmistelevista tehtävistä ovat hieronta, asentohoito ja passiiviset liikkeet. Toinen taso käsittää mekaaniset tehtävät/harjoitukset (rote practice/exercise), joiden keskeinen piirre on toistuva mekaaninen harjoittelu. Harjoittelun tavoitteena on kehittää, palauttaa tai ylläpitää kehon toimintoja.

Esimerkiksi painojen nostelu voiman lisäämiseksi on mekaanista harjoittelua. Simuloidut tehtävät/toiminnot (simulated occupation) ovat kolmannella toiminnan tasolla. Tällöin toiminnan tarkoitus ja/tai välineet ovat osaksi tai kokonaan simuloituja ja keinotekoisia. Esimerkkinä simuloidusta tehtävästä mainittakoon lapsi leikkaamassa savea haarukalla ja veitsellä ajatellen olevansa syömässä. (Fisher 2009, 27-30.)

Neljännellä toiminnan tasolla ovat valmiuksia vahvistavat, kehittävät ja ylläpitävät toiminnot (restorative occupation). Tällä tasolla toimittaessa asiakas on aktiivisessa roolissa, ja toiminnot ovat asiakkaalle tarkoituksenmukaisia ja merkityksellisiä. Tällöin terapiassa käytettävät toiminnot porrastetaan asiakkaan valmiuksia vastaaviksi, ja toiminnan vaativuustaso nousee valmiuksien kehityessä. Esimerkiksi lukemista harrastava asiakas, jolla on tasapaino-ongelmia esineitä kurottaessaan, harjoittelee terapiassa kirjan ottamista kirjahyllystä porrastetusti. Viides taso puolestaan käsittää taitoja vahvistavat, kehittävät ja ylläpitävät toiminnot (acquisitional occupation). Tällöin tavoitteena on, että asiakas pystyy suoriutumaan toiminnoista tavalla, joka vastaa hänen ikäänsä, sukupuoltaan ja kulttuuriryhmäänsä. Vastaavasti tällä tasolla toimintojen tasoa porrastetaan asiakkaan taitotasoon sopivaksi. Esimerkiksi sosiaalisia taitoja harjoitellaan ryhmässä, jossa leivotaan yhdessä kakku. Kuudennella eli ylimmällä tasolla ovat mukautetut toiminnot (adaptive occupation), jolloin asiakas osallistuu valitsemaansa toimintaan aktiivisesti. Tällä tasolla toimintaa mukautetaan niin, että asiakas pystyy siitä suoriutumaan. Toiminnot liittyvät asiakkaan omaan arkeen ja toteutuvat luonnollisessa ympäristössä aidoilla välineillä ja esineillä. Myös asiakkaan läheiset ovat tarvittaessa mukana terapiassa. (Fisher 2009, 31-38.)

Toimintoja arvioidaan suhteessa neljään jatkumoon eli siihen, kuinka terapeuttista toiminta on. Mitä ylemmällä tasolla toiminta on, sitä terapeuttisempaa se on. Toisin sanoen ylimmällä tasolla toiminta vastaa asiakkaan arkea ja on luonnollista, merkityksellistä sekä tarkoituksenmukaista. (Fisher 2009, 27.) Jotta toimintaterapiatilaan suunnitellut toiminnot olisivat mahdollisimman terapeuttisia, tulisi niiden olla Fisherin mukaan ylimmillä tasoilla. Koska toimintaterapiatila ei ole asiakkaiden oma luonnollinen ympäristö, tulisi toimintojen suunnittelussa pyrkiä viidennelle tasolle.

KUVIO 2. Toiminnan tasot (mukailten Fisher 2009).

Jotta toiminta olisi asiakkaille terapeutista, tulee sen olla juuri heille tarkoituksenmukaista ja merkityksellistä. Fisherin (2009, 13-14) mukaan toiminta on merkityksellistä silloin, kun se on yksilölle merkittävää toimintaa, ja silloin se myös motivoi toiminnalliseen suoriutumiseen. Tarkoituksenmukaisuudella tarkoitetaan sitä, kun toimintaan liittyy jokin päämäärä tai syy tekemiselle. Tarkoitus auttaa yksilöä organisoimaan toiminnallista suoriutumistaan.

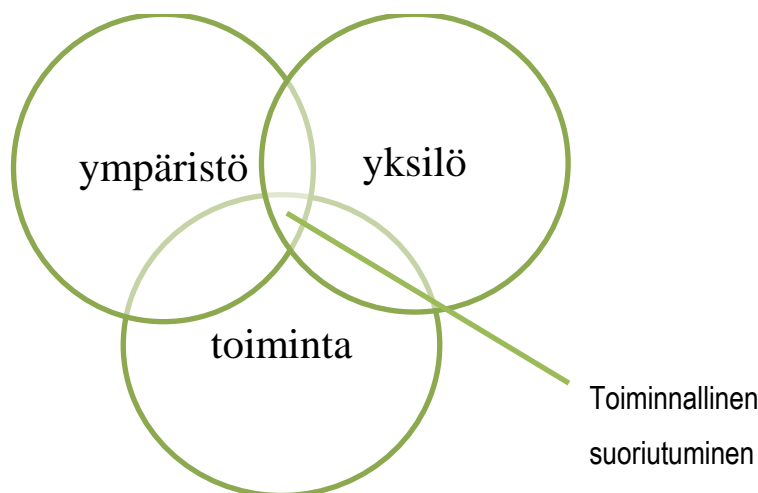
Jotta toiminta olisi asiakkaalle mahdollisimman tarkoituksenmukaista, tulee toimintaterapeutin tehdä toiminnan analyysi. Tällöin toimintaterapeutti pilkkoo toiminnan osiin, ja analysoi toiminnan vaatimukset ja mahdollisuudet käyttämällä valittua käytännön työn mallia tai viitekehystä. Analyysin pohjalta toimintaa voidaan muokata asiakkaalle sopivaksi. (Townsend & Polatajko 2007, 186-285.)

Toiminnan analyysi voidaan jakaa kolmeen tasoon: tehtävä-, teoria-, ja yksilösuuntautuneeseen. Tehtäväsuuntautuneessa analyysissä tarkastellaan, mitä toiminnassa normaalisti tehdään ja millaisia taitoja ihmiset käyttävät tehdessään toimintaa. Teoriasuuntautuneessa analyysissä toimintaterapeutti tarkastelee toiminnan vaatimuksia sekä miettii, kuinka kyseistä toimintaa voidaan porrastaa. Yksilösuuntautuneessa analyysissä terapeutti selvittää, kuinka toiminta saadaan vastaamaan tietyn asiakkaan tarpeisiin. (Morel-Bracq, Burgess-Morris, Cirtautas, Market, May & Randlov 2008; Crepeau 1998.)

4 YMPÄRISTÖ TOIMINTATERAPIASSA

4.1 Yksilö-ympäristö-toiminta –malli

A Person-Environment-Occupation Model of occupational performance (PEO-malli) kuvaa yksilön, ympäristön ja toiminnan yhteyttä toisiinsa. Malli perustuu toimintaterapian asiakaslähtöisen työskentelytavan periaatteisiin ja erilaisiin ympäristö- sekä käyttäytymisteorioihin. Malli kuvataan usein kolmena limittäisenä ympyränä, joista yksi kuvastaa yksilöä, yksi ympäristöä ja yksi toimintaa (katso kuvio 1). Ympyröiden keskelle jää alue, jossa on toiminnallinen suoriutuminen (occupational performance). Kuviolla kuvataan käsitteiden yhteyttä toisiinsa ja vaikutusta toiminnalliseen suoriutumiseen. (Law, Cooper, Strong, Stewart, Rigby & Letts 1996, 9-15.)

KUVIO 1. PEO-malli. (Law ym. 1996.)

Yksilö, ympäristö, toiminta ja toiminnallinen suoriutuminen ovat mallin keskeisiä käsitteitä. Yksilö käsitetään ainutlaatuisena henkilönä, jolla on erilaisia rooleja. Mallissa otetaan huomioon yksilö kokonaisvaltaisesti eli yksilö nähdään mielen, kehon ja henkisyiden yhdistelmänä. Yksilö tuo mukanaan ominaisuutensa, taitonsa ja elämäkokemuksensa, jotka vaikuttavat toiminnalliseen suoriutumiseen. Mallin taustaoletuksena on, että yksilö on dynaaminen, motivoitunut ja kehittyvä sekä jatkuvasti yhteydessä ympäristönsä kanssa. (Law ym. 1996, 15-17.)

Ympäristöllä tarkoitetaan kulttuurista, sosioekonomista, institutionaalista, fyysistä ja sosiaalista ympäristöä. Mallissa tarkastellaan näitä yksilön, kotitalouden, naapuruston ja yhteisön ainutlaatuisesta kulmasta. Mallin taustaoletuksena on, että yksilön toiminnallinen suoriutuminen tapahtuu erilaisissa ympäristöissä. Ympäristö vaikuttaa yksilön käyttäytymiseen ja vastaavasti käyttäytymisen vaikuttaa ympäristöön. Ympäristö nähdään toiminnallista suoriutumista rajoittavana tai mahdollistavana asiana. Ympäristöä pidetään paremmin mukautuvana kuin yksilöä. (Law ym. 1996, 16-17.)

Käsitteen toiminta alla ovat mallissa myös tekeminen ja tehtävä. Tehtävällä tarkoitetaan tekojen sarjaa, joka johtaa konkreettiseen lopputulokseen. Tekeminen on taas joukko tehtäviä. Toiminta on joukko tekemisiä, joihin ihminen osallistuu elämänsä aikana. Toiminnan tulisi kohdata yksilön luontaiset tarpeet kontekstissa rooleihin ja ympäristöön. (Law ym. 1996, 16-17.)

Toiminnallinen suoriutuminen on tulos yksilön, ympäristön ja toiminnan yhteistyöstä. Se määritellään suoriutumisena tarkoituksenmukaisista toiminnoista jossain ympäristössä. Toiminnallinen suoriutuminen vaatii kykyä muuttaa toimintaa ja näkemystä itsestä suhteessa ympäristöön. (Law ym. 1996, 16-17.)

Malli olettaa, että yksilö, toiminta ja ympäristö ovat vuorovaikutuksessa keskenään jatkuvasti tavoilla, jotka lisäävät tai vähentävät yhteistyötä. Mitä lähemmin ne limittyvät, sitä harmonisemmin niiden oletetaan olevan vuorovaikutuksessa. Mitä parempi on näiden vuorovaikutus, sitä optimaalisempi on toiminnallinen suoriutuminen. Toiminnallinen suoriutuminen on siis seurausta yksilön, toiminnan ja ympäristön toimivasta vuorovaikutuksesta. (Law ym. 1996, 17.)

Tällä hetkellä NorTher Oy:n Norvajärven terapiakeskuksen toimitiloihin kuuluvat tallitilat, vastaanottotilat asiakas- ja perhekäyntejä varten sekä inva-wc ja odotustila. Vastaanottotilat ovat ahtaat, mikä vaikeuttaa esimerkiksi ryhmien toimintaa ja näin ollen ryhmän jäsenten toiminnallista suoriutumista. Ahtaat tilat tuovat myös rajoitteita toiminnoille, koska kaikkien toimintojen tekemiseen ei ole tiloja. Tämänhetkessä vastaanottotilassa ei siis toteudu PEO-mallin mukainen yksilön, toiminnan ja ympäristön toimiva vuorovaikutus.

Toimintaterapiatilan suunnittelussa otimme huomioon, millaisia vaatimuksia tilaa käyttävät yksilöt tuovat ympäristöön, jotta he pystyisivät suoriutumaan toiminnoista. Myös tilassa tehtävät toiminnot toivat omat vaatimuksensa terapiaympäristön suunnitteluun. PEO-mallin mukaisesti ympäris-

tön suunnittelussa tuli siis ottaa huomioon yksilö ja toiminta, jotta ympäristö tukisi näitä kahta ja toiminnallinen suoriutuminen olisi mahdollisimman optimaalista. Jotta pystyimme ottamaan huomioon Northerin asiakkaiden ja toimintaterapiassa käytettävien toimintojen asettamat vaatimukset terapiatilalle, meidän tuli tehdä ympäristön analyysi suhteessa valittuihin toimintoihin.

4.2 Ympäristön analyysi

Ympäristön analyysiä tehdessään toimintaterapeutti arvioi ympäristön eri elementtejä. Hagedornin mukaan ympäristön elementit ovat sosiaalinen, kulttuurinen ja fyysinen ympäristö. Sosiaaliin ympäristöön kuuluvat ihmiset, jotka vaikuttavat havaintoihimme ympäristöstä omalla käytöksellään, sanoillaan ja tekemisillään. Lisäksi sosiaaliseen ympäristöön liittyvät sosiaaliset normit, jotka näkyvät opittuina käsityksinä siitä, mikä on sopivaa käytöstä missäkin ympäristössä, ja millaiset roolit ja säännöt käyttäytymistämme määrittävät. Kulttuurisen ympäristön määrittely on hie- man monimutkaisempaa. Ympäristön kulttuurisia elementtejä voi analysoida esimerkiksi ympäris- tön fyysisten ominaisuuksien kautta: ihmisten vaatetus, tilojen sisustus ja koristelut, taide sekä uskonnolliset esineet. Myös esimerkiksi ihmisten rituaalit ja tavat voivat liittyä tiettyyn kulttuuriin. (Hagedorn 2000, 263.)

Fyysiseen ympäristöön lukeutuvat ympäristössä olevat aineelliset, havaittavat asiat, kuten elot- tomat luontokappaleet tai ihmisen tekemät esineet ja rakennukset. Myös elävät olennot, kuten kasvit ja eläimet kuuluvat fyysiseen ympäristöön. Näillä elottomilla ja elollisilla kappaleilla on fyy- sisiä ominaisuuksia: muoto, koko, väri, koostumus ja lämpötila. Kappaleet voivat tuottaa erilaisia ääniä ja hajuja, ja ne voivat olla liikkuvia tai väriseviä. (Hagedorn 2000, 262.)

Hagedornin mukaan fyysisen ympäristön elottomiin osiin kuuluvat työkalut ja välineet, koneet, ihmisten tekemät esineet, kalusteet, sisustustarvikkeet, koriste-esineet, merkit/opasteet sekä rakennukset. Nämä ympäristön elottomat tekijät voidaan luokitella toiminnallisiin, ei-toiminnallisiin, vaarallisiin, koristeellisiin sekä symbolisiin esineisiin. Toiminnalliset esineet ovat käytettäviä ja käytännöllisiä tavaroita, joita käytetään tiettyyn tarkoitukseen. Ei-toiminnallisilla esineillä ei ole käytännöllistä, symbolista eikä koristeellista merkitystä. Näihin esineisiin lukeutuvat hyödyttömät, pois heitettävät esineet sekä roskat. Vaaralliset esineet ovat nimensä mukaisesti vaaraksi ihmisil- le. Esineen aiheuttama riski voi olla sille luontainen ominaisuus, kuten myrkyllisyys tai teräväreu- naisuus, tai olosuhteista kuten sijainnista, läheisyydestä tai huolimattomasta käytöstä aiheutuva

riski. (Hagedorn 2000, 262.) Toimintaterapiatila-suunnitelmaa tehdessämme meidän tuli ottaa huomioon tilan ja kalusteiden toiminnallisuus, ja välttää turhia ja vaarallisia esineitä. Lisäksi oli tärkeää, että mietimme perustellusti jokaisen kalusteen ja esineen paikan, jotta olosuhteet eivät muuttaisi toiminnallista ja käytännöllistä esinettä tai kalustetta ympäristössä olevaksi riskitekijäksi.

Joillakin esineillä on ainoastaan koristeellinen merkitys. Tällaisia esineitä ovat esimerkiksi veistokset, maalaukset, sisustuskoristeet sekä korut. Esineen koristeellisuus voi muodostua väreistä, kuvioista, koostumuksesta, muodosta tai siihen käytetyistä arvokkaista ja kalliista materiaaleista. Symbolisilla esineillä on yleensä jokin muu merkitys yksilölle kuin käytettävyys tai ulkonäkö. Jotkin symbolit ovat yleisesti tunnettuja, kun taas toiset ovat saaneet merkityksensä yksilöllisestä kokemuksesta tai muistosta. Esimerkiksi ruusu voi olla kontekstista riippuen myytävä tuote, esteettinen tekijä puutarhassa tai huoneessa, merkki rakkaudesta tai vaikkapa poliittisen ryhmän symboli. Esineiden kulttuuriset ja uskonnolliset ulottuvuudet voivat muuttaa niiden merkitystä arkisesta tavarasta hyvin yksilöllisesti merkittävään asemaan. (Hagedorn 2000, 262-263.) Tila-suunnitelmaamme sisältyy tilan jako sekä kalusteiden suunnittelu siten, että toimintaterapiaympäristö olisi esteetön ja käytännöllinen. Emme siis ottaneet suunnitelmassamme kantaa tilan sisustukseen. Sisustusesineiden koristeellisuus ja symbolisuus jäävät siis Northerin yrittäjien ja toimintaterapeuttien pohdittavaksi.

Hagedorn jakaa ympäristön analyysin kolmeen vaiheeseen: perusanalyysi (content analysis), vaatimusanalyysi (demand analysis) sekä sovellusanalyysi (adaptive analysis). Ympäristön perusanalyysiä tehdessään terapeutti arvioi käytettäviä resursseja, ympäristössä olevia riskejä, rajoitteita, saavutettavuutta, etäisyyksiä ja tavaroiden sijainteja sekä ympäristöstä saatavan tiedon muotoa ja laatua. Vaatimusanalyysiin kuuluu puolestaan arvio ympäristössä olevien esineiden vaikutuksesta yksilöön, hänen odotuksiinsa ja käyttäytymiseensä. Tähän voi liittyä sosiaaliset ja kulttuuriset vaikutukset, roolit, säännöt sekä tilannetekijät (situational meanings). Sovellusanalyysissä määritellään perustellusti muutokset, joita ympäristössä tulee tehdä. (Hagedorn 2000, 46.)

Ympäristön analyysiin on erilaisia menetelmiä, jotka tarkastelevat ympäristön eri tasoja. Mikroanalyysissä (microanalysis) tarkastelun kohteena on yksilön välitön ympäristö eli alue, joka on yksilön käden ulottuvilla. Tällöin analysoidaan esimerkiksi pöydällä tai työtasolla olevia tarvikkeita. Näin pientä ympäristön osaa analysoidessaan terapeutti voi tehdä perus-, vaatimus- sekä sovellusanalyysiä yhtäaikaaisesti. Lähiympäristön analyysi (analysis of the near environment) tarkaste-

lee tilaa, jossa yksilö toimii. Tällöin arvioinnin kohteena on ympäristö, johon yksilö yltää asentoa vaihtamalla tai muutaman askeleen verran siirtymällä. Tähän ympäristön tasoon kuuluvat tilassa olevat fyysiset- ja tilannetekijät, joita arvioidaan perus- ja vaatimusanalyysin avulla. Terapiassa lähiympäristö voi vaatia uudelleen järjestelyä ja muutoksia, jolloin terapeutti tekee lähiympäristön sovellusanalyysiä. (Hagedorn 2000, 264-265.) Toimintaterapiatila suunnitellamme meidän tuli analysoida ympäristöä näillä tasoilla. Sen avulla pystyimme välttämään ympäristön riskitekijöitä, sekä suunnittelemaan esteettömän ja toiminnallista suoriutumista tukevan terapiatilan.

Mesoanalyysiä (mesoanalysis) eli käytetyn ympäristön analyysiä tehdessään toimintaterapeutti analysoi asiakkaan asuntoa ja muita paikkoja, jotka kuuluvat tämän arkiympäristöön. Ympäristön makroanalyysiä (macroanalysis) pidetään puolestaan terapeuttien, sosiologien, ympäristöpsykologien, humanistien ja monien muiden asiantuntijoiden tutkimusmenetelmänä. Sen avulla selvitetään ympäristön ja ihmisten välistä vuorovaikutusta. (Hagedorn 2000, 265-266.)

5 DESIGN FOR ALL -AJATTELUTAPA

Olemme hyödyntäneet esteettömän toimintaterapiatilán suunnittelussa Design for All -ajattelutapaa, jolla pyritään edistämään ympäristöjen esteettömyyttä, palveluiden saavutettavuutta sekä tuotteiden helppokäyttöisyyttä kaikille käyttäjäryhmille. Keskeisenä tavoitteena on pyrkiä tasa-arvoon ja yhdenvertaisuuteen. Toinen keskeinen asia on, että Design for All liittyy käsitteenä yhteiskunnan kaikkiin toimintoihin. (Terveiden ja hyvinvoinnin laitos & Suomen DfA-verkosto 2009, viitattu 11.9.2014.)

Design for All – periaatteeseen kuuluu kahdeksan kriteeriä, jotka edistävät ympäristön esteettömyyttä ja siten myös tasa-arvon toteutumista. Kriteerien mukaan ympäristön tulisi olla kunnioittava (respectful), turvallinen (safe), terveellinen (healthy), toimiva (functional), ymmärrettävä (comprehensible), ympäristöystävällinen (sustainable), saavutettavissa oleva (affordable) ja miellyttävä (appealing). Ensimmäinen kriteeri tarkoittaa sitä, että ympäristö ja tuotteet kunnioittavat kaikkia käyttäjiään eikä yksikään käyttäjästä tunne itseään leimatuksi. Turvallisuudella tarkoitetaan luonnollisesti sitä, että ympäristö ja siellä olevat esineet ovat täysin riskittömiä ja turvallisia käyttäjästä riippumatta. Ympäristön terveellisyydellä pyritään siihen, ettei sen käytöstä aiheudu haittaa kenenkään terveydelle, mukaan lukien käyttäjät, joilla on allergia tai muita sairauksia. Ympäristö ja tuotteet täyttävät toimivuuden kriteerin, kun ne ajavat asiansa ongelmitta ja vaikeuksista. Ymmärrettävyydellä tarkoitetaan sitä, että käyttäjät ymmärtävät, mihin tarkoitukseen ympäristö tai tuote on suunniteltu. Ymmärrettävyyttä edistävät selkeät ohjeet ja tilan avaruudellinen selkeys. Ympäristöystävällinen tuote ei vahingoita luontoa eikä sen tuotto tai käyttäminen tuhoa luonnonvaroja. Saavutettavuudella tarkoitetaan sitä, että tuote tai ympäristö on kaikkien käytettävissä. Luodun tuotteen tulisi olla vetoava ja sosiaalisesti hyväksyttävä täyttäen seitsemän edellä mainittua kriteeriä, jolloin tuotetta tai ympäristöä voidaan pitää myös miellyttävänä. (Design for All Foundation 2014, viitattu 12.9.2014.)

Design of All – ajattelutavalla ei aina voida huomioida kaikkien väestöryhmien erilaisia tarpeita, mutta ajattelutavassa on seitsemän strategiaa, joista ainakin yksi tulisi valita palvelua tai tuotetta kehitettäessä: soveltuvuus kaikille, mukautuvuus, palveluiden/tuotteiden laaja valikoima, yhteensopivuus, vaihtoehtoinen palvelu, vaihtoehtoinen käyttötapa ja kustomoitu palvelu/tuote. Soveltuvuudella kaikille tarkoitetaan, että palvelu tai tuote sopii mahdollisimman monelle mahdolliselle käyttäjälle. Mukautuvuus tarkoittaa, että samaa tuotetta tai palvelua voidaan mukauttaa yksilön

tarpeisiin sopivaksi. Palveluiden tai tuotteiden laajasta valikoimasta yksilö voi valita itselleen parhaiten sopivan. Yhteensopivuudella tarkoitetaan, että tuote tai palvelu sopii yhteen jo olemassa olevien tuotteiden/palveluiden kanssa, joita yksilö käyttää. Vaihtoehtoista palvelua käytetään, kun tuote yksistään ei riitä täyttämään yksilön tarpeita. Vaihtoehtoista käyttötapaa käytetään tilanteissa, kun jostain syystä tuotetta tai palvelua ei voida käyttää normaalilla tavalla. Kustomoidulla palvelulla tai tuotteella tarkoitetaan yksilöllisesti tehtyä palvelua tai tuotetta. (Design for All Foundation, viitattu 21.9.2014.)

Esteettömyys

Rakennus- ja maankäyttölain mukaan rakennushankkeeseen ryhtyvän on huolehdittava, että rakennus ja sen piha- ja oleskelualueet suunnitellaan ja rakennetaan niiden käyttötarkoituksen, käyttäjämäärän ja kerrosluvun edellyttämällä tavalla siten, että esteettömyys ja käytettävyys otetaan huomioon erityisesti lasten, vanhusten ja vammaisten henkilöiden kannalta (958/2012 117 e §).

Esteettömyys on laaja kokonaisuus, jolla tarkoitetaan kaikkien väestöryhmien mahdollisuutta osallistua työntekoon, opiskeluun, harrastuksiin ja kulttuuriin. Se tarkoittaa, että kaikki palvelut ovat saatavilla, välineet käytettävissä, tieto ymmärrettävissä ja kaikilla on mahdollisuus osallistua itseään koskevaan päätöksentekoon. (Invalidiliitto Ry 2010, viitattu 10.9.2014.)

Iwarsson & Slaug (2008) ovat kehittäneet Housing Enabler -arviointivälineen asumisen esteettömyysongelmien arviointiin ja analysointiin. Arviointimenetelmän avulla voi tehdä ennustavia, objektiivisia ja normiperustaisia arviointeja ja analyysseja fyysisen ympäristön esteettömyysongelmista. Menetelmä on ennen kaikkea tarkoitettu toimintaterapeuttien käyttöön, mutta sen käyttämistä voivat hyötyä myös muut ammattiryhmät. Housing Enabler -arviointimenetelmää voidaan esimerkiksi käyttää suunnittelun perustana uudisrakentamisessa. (Iwarsson & Slaug 2008, 14, 25.) Kyseisessä menetelmässä on määritelty esteettömän ympäristön kriteerit, joita hyödynsimme toimintaterapiatilasuunnitelmaa tehdessämme. Kokosimme tietoperustaamme Housing Enabler –kriteeristöä vain toimintaterapiatilau suunnittelun kannalta oleelliset osiot koskien sisätiloja.

Iwarsson & Slaugin (2008) mukaan esteettömissä sisätiloissa olevien lattiapintojen välillä ei saa olla yli 25 mm korkeita askelmia, kynnyksiä tai tasoeroja. Kulkuväylien tulee olla yksinkertaisia ja johdonmukaisia. Kiinteät rakenteet ja sisustuselementit eivät saa muodostaa kapeita (leveys alle 130 cm) kohtia tai käytäviä, ja oviaukkojen tulee olla vähintään yli 80 cm leveitä. Lattiapinta ei saa

olla liukas. Tiloissa tulee välttää pitkänukkaisia, harvaan kudottuja, pehmeitä ja pieniä irtonaisia mattoja. Liikkumatilan suhteessa irtonaisiin kalusteisiin tulee olla yli 130 x 130 cm. (Iwarsson & Slaug 2008, 81-82.)

Esteettömässä rakennuksessa kaikkien välttämättömässä käytössä olevien tilojen tulisi olla sisääntulokerroksessa. Mikäli portaita on, tulee askelmien etenemien olla yhdenmittaisia, yli 30 cm. Myös askelmien nousujen tulee olla yhdenmittaisia ja vähintään 15 cm korkeita. Avoportaita ja ulkonevia portaiden reunoja tulee välttää. Portaissa tulee olla kaiteet molemmin puolin siten, että kaide alkaa 30 cm ennen portaiden alkua ja jatkuu katkotta porrastasanteelle 30 cm portaiden loppumisen jälkeen. Kaiteiden korkeus tulee olla 80-90 cm. Portaikon ja sen askelmien tulee olla helposti havaittavissa, ja portaikon kohdalla on oltava hyvä valaistus. (Iwarsson & Slaug 2008, 82-83.)

Sisätiloissa olevien säilytystilojen edessä tulee olla liikkumatilaa yli 120 cm. Istumatyötä varten sopivan työtason korkeuden tulee olla alle 85 cm, kun taas seisomatyötä varten olevan työtason korkeus yli 85 cm. Työtason alla olevan vapaan jalkatilan suositeltu korkeus on vähintään 65 cm, syvyys 60 cm sekä leveys 80 cm. Lisäksi työtason yhteydessä tulee olla riittävä valaistus. Tiloissa olevien hyllyjen maksimi syvyys on 30 cm. Jos hyllyn syvyys ylittää suosituksen, sen tulee olla ulosvedettävä tai kääntyvä. (Iwarsson & Slaug 2008, 84-85.)

Vesihanan käytön tulee olla helppoa siten, että se ei vaadi liikaa voiman käyttöä, muttei myöskään ole liian herkkätoiminen. Hanan käyttö tulisi onnistua heikommallakin hienomotoriikalla: sen käytön tulisi vaatia ranteen kierto liikkeitä. Hanan käyttäminen tulisi onnistua yhdellä kädellä ilman monimutkaisia liikeratoja. Pesualtaan korkeus tulee olla alle 81 cm, jotta käsienpesu onnistuu myös istuma-asennossa. Lisäksi altaan alla tulee olla riittävä jalkatila, jolloin vapaa syvyys seinään on vähintään 60 cm, ja leveys 80 cm. (Iwarsson & Slaug, 88-90.)

Näiden tarkkojen määritelmien avulla pyrimme luomaan esteettömän toimintaterapiatilasuunnitelman siten, että liikkumatilat ja työskentelytasot sekä pesuallas olisivat kaikkien terapiatilan käyttäjien saavutettavissa. Tilan käyttäjät voivat olla kaiken ikäisiä, ja heillä voi olla erilaisia toimintakyvyn rajoitteita laidasta laitaan. Tämän vuoksi paras ratkaisu kaikkien käyttäjien saavutettavuuden kannalta olisi, jos tilaan saataisiin esimerkiksi säädettävät työtasot ja se olisi muutenkin helposti muunneltavissa kulloisenkin tarpeen mukaan. Kaikista varmin ja luotettavin lopputulos

esteettömyyden toteutumisesta saataisiin, jos toteutettu toimintaterapiatila arvioitaisiin vielä käytännössä Housing Enabler – arviointimenetelmän avulla.

6 TOIMINTATERAPIATILASUUNNITELMAN SUUNNITTELU JA TOTEUTUS

6.1 Tilasuunnitelman laatuksiteerit

Laatukriteereinämme olivat esteettömyys, muunneltavuus, asiakaslähtöisyys ja toimintälähtöisyys. Laatukriteerit ovat ominaisuuksia, jotka on valittu tuotteen laadun määrittämiseksi (Jämsä & Manninen 2000, 128). Ympäristön **esteettömyys** tarkoittaa sitä, että tila on käyttäjilleen toimiva, turvallinen ja miellyttävä, ja kaikkiin tiloihin on helppo päästä (Invalidiliitto ry 2015, viitattu 18.11.2015). Tilasuunnitelmassamme esteettömyys on tärkeää siksi, että esteetön ympäristö mahdollistaa toimintoihin osallistumisen ja niistä suoriutumisen mahdollisimman usealle asiakkaalle toimintakyvyn rajoitteista huolimatta. Esteettömyyteen pyrimme esteettömyyssuosituksia, Housing Enabler – ympäristön arviointimenetelmää sekä Design for All -ajattelua hyödyntäen.

Toimintaterapiatilan **muunneltavuudella** tarkoitamme sitä, että ympäristö on helposti muokattavissa tarpeiden mukaan (ks. Design for All). Käytännössä tämä tarkoittaa kalusteiden siirto- ja säätelymahdollisuuksia, joihin olemme pyrkineet kalustevalintasuosituksilla. Kalusteiden valinnoissa olemme ottaneet huomioon myös esteettömyyssuositukset. Lisäksi tilanjako on muunneltavissa siirrettävin sermein.

Asiakaslähtöisyydellä tarkoitetaan, että asiakas on oman elämänsä asiantuntija ja aktiivinen osallistuja oman toimintaterapiaprosessinsa suunnittelussa, toteutuksessa ja arvioinnissa (Townsend & Polatajko 2007). Tilasuunnitelmamme asiakkaina ovat yritys, siellä työskentelevät toimintaterapeutit sekä terapia-asiakkaat. Toimintaterapiatilan asiakaslähtöisyys tarkoittaa käytännössä sitä, että tilaa käyttävä asiakas voi valita omassa terapiassaan käytettävät toiminnot. Olemme pyrkineet asiakaslähtöisyyteen tekemällä toiminnan analyseja ja valitsemalla mahdollisimman monipuolisia toimintoja, jotta mahdollisimman monelle asiakkaalle löytyisi tilasta merkityksellinen ja tarkoituksenmukainen toiminta.

Toimintälähtöisen kuntoutuksen lähtökohtana on ymmärtää toiminnan merkitys yksilölle (Pierce 2001b, 249). Toimintälähtöisessä toimintaterapiassa käytetään mahdollisimman aitoja toimintoja tarkoituksenmukaisessa ja luonnollisessa ympäristössä (University of New Hampshire 2015, vii-

tattu 27.9.2015). Pyrimme terapiatilan toimintalähtöisyyteen valitsemalla Fisherin toimintojen tasojen avulla mahdollisimman aitoja toimintoja, joiden toteutuksen tila mahdollistaa.

6.2 Toimintaterapiatilasuunnitelman luonnostelu

Kyseessä on siis uudisrakennus, joka sijaitsee maatilaympäristössä. Rakennuksen viereen on tarkoitus tulla vielä kasvimaata. Rakennuksen suunniteltu pinta-ala oli alun perin 85,5 neliometriä, josta varaston koko oli 7,5 neliometriä. Tilaan ei ole tarkoitus tulla inva-wc:tä. Varastotilaan oli jo suunniteltu tulevaisuudelle vesipiste, joka jäisi ainoaksi vesipisteeksi. Alkuperäiseen pohjapiirrokseen (liite 4) oli suunniteltu myös nosto-ovi, jonka yrittäjät halusivat jättää. Verstaan ja tulisijan paikat olivat myös jo lähtökohtaisesti määritellyt.

Yhteistyömme projektissa NorTher Oy:n kanssa alkoi syyskuussa 2014, kun tapasimme yrittäjät Minna ja Sami Waseniuksen yhteispalaverissa. Tällöin saimme nähtäväksi toimintaterapiatilan suunnitellut pohjapiirustukset, ja keskustelimme yrittäjien näkemyksistä tilaa koskien. Keskustelun pohjalta saimme opinnäytetyöllemme alustavan aiheen, joka vielä rajautui tarkemmaksi keskustelumme aiheesta ohjaavan opettajamme Maarit Virtasen kanssa.

Aloitimme tietoperustan ja projektsuunnitelman laatimisen syyskuussa 2014. Samalla kävimme keskustelua sähköpostitse NorTher Oy:n yrittäjien kanssa koskien tilaan tulevien toimintojen valintaa. Pyysimme sähköpostitse myös yrityksen toimintaterapeuteilta palautetta siitä, millaiset toiminnot olisivat toimintaterapiatilassa tarkoituksenmukaisia. Toiveiden pohjalta etsimme toiminnoista näyttöön perustuvaa tietoa. Kävimme esittämässä ehdotuksemme tilaan valittavista toiminnoista yrittäjille yhteistyöpalaverissa tammikuussa 2015.

Kevään 2015 aikana suunnittelimme tilanjakoa ja tilaan tulevia kalusteita sekä tilan ikkunoiden kokoja. Pehdyimme esteettömyyssuosituksiin ja teimme analyysiä siitä, mitä mikäkin toiminto ympäristöltä vaatii. Lisäksi olimme aiemmin saaneet yrittäjiltä ja toimintaterapeuteilta toiveita tilanjakoa ja kalusteita koskien. Toiveissa tuli esiin isot ikkunat ja sivuovi pihaan tulevalle kasvimaalle sekä akustiikan huomiointi tilan suunnittelussa. Tilaan toivottiin myös tarra- ja liitutauluja, peilejä, säilytystiloja, säädettäviä pöytiä ja tuoleja sekä invalidi-vessaa, minikeittiötä ja esteetöntä odotustilaa. Leikkitalaan toivottiin keinua, mattoja ja tyynyjä, pientä pöytää, puolapuita ja säilytyslaatikoi-

ta. Esitimme alustavan ehdotuksemme tilasuunnitelmasta kesäkuussa 2015 yhteistyöpalaverissa, ja siellä käydyn keskustelun pohjalta aloimme kehittää tilasuunnitelmaa.

Elokuussa 2015 tapasimme jälleen yrittäjät yhteistyöpalaverin merkeissä ja esitimme viimeistellyn tilasuunnitelman. Mukana oli myös rakennusinsinööri Kalevi Huhtaniemi. Hänen oli tarkoitus piirtää tilan pohjapiirustus esityksemme pohjalta, ja toimia neuvonantajana rakennusteknisissä asioissa. Palaverin päätteeksi yritys hyväksyi tilasuunnitelman, ja suunnitelma siirtyi rakennusinsinöörille piirrettäväksi.

Syyskuussa 2015 toimintaterapiatilasuunnitelma esitettiin yrityksen toimintaterapeuteille, jolloin läsnä olivat myös NorTher Oy:n yrittäjät. Tapaamisen jälkeen lähetimme toimintaterapeuteille palautekyselyn (liite 3). Kysely toteutettiin sähköisessä muodossa Webropol -sivustolla. Palautteen perusteella yrityksellä on tarvittaessa mahdollisuus muokata toimintaterapiatilaa rakennusvaiheessa.

Tapasimme yrittäjien kanssa yhteensä 5 kertaa projektin aikana. Koko projektin ajan olimme tiiviisti yhteydessä sähköpostitse NorTher Oy:n yrittäjiin tilasuunnitelmaa koskien. Jatkuvan ja tiiviin yhteistyön ansiosta saimme koko ajan työstämme palautetta, minkä pohjalta pystyimme tekemään tilasuunnitelmaa jo alusta lähtien yrityksen tarpeita vastaavaksi. Lisäksi saimme ohjausta ohjaavilta opettajiltamme Eliisa Niilekselältä ja Maarit Virtaselta.

6.3 Toimintaterapiatilaan suunnitellut toiminnot

Toimintoja suunnitellessa pyysimme yrityksen toimintaterapeuteilta toiveita siitä, millaisia toimintoja tilaan olisi hyvä tulla ja millaisia toimintoja tilan tulisi mahdollistaa. Toimintaterapeuttien toiveita olivat tilat leikille sekä luoville toiminnoille ja minikeittiö keittiötoiminnoille. Lisäksi NorTher Oy:n yrittäjät toivoivat tilaa rentoutuksen ja ryhmämuotoisen terapian toteutukseen. Toivotuista toiminnoista etsimme näyttöön perustuvaa tietoa niiden terapeuttisuudesta. Yrityksen toiveiden ja tarpeiden sekä näyttöön perustuvan tiedon pohjalta valitsimme tilaan tulevat toiminnot: leikin, puutarhanhoidon, verstaan sekä ryhmä-/rentoutustilan, jossa mahdollistuvat esimerkiksi erilaiset luovat toiminnot.

Lasten toimintaterapiassa **leikki** on oleellinen osa kuntoutusta. Leikki on tärkeää lapsen kasvu- ja kehitykselle. Leikkiessään lapsi oppii olemaan vuorovaikutuksessa ympäristönsä kanssa. Toimintaterapiassa leikki voidaan nähdä terapian tavoitteena tai taitojen oppimisen välineenä. (Knox & Mailloux 1997, 189.) Leikki voi olla terapian tavoite, kun lapsen leikki-aidot eivät ole hänen ikätasollaan. Leikin avulla voidaan kehittää myös lapsen motorisia taitoja, kuten hieno- ja karkeamotoriikkaa. Lisäksi lapsen sosiaaliset taidot sekä kognitiiviset ja sensomotoriset valmiudet kehittyvät leikin myötä. (Case-Smith 2001, 535-542.)

Luonnon vaikutus psyykkiseen hyvinvointiin on selkeä: se rauhoittaa ja vähentää stressiä. Lisäksi luonnon virkistävä ja elvyttävä vaikutus voi auttaa paranemisprosessissa ja uuden minän löytämisessä sairastumisen jälkeen. Tutkimusten mukaan **puutarhanhoitoon** liittyvä fyysinen toiminta luo tunteen lisääntyneestä hyvinvoinnista ja fyysisen kunnon kohenemisestä. Yhdessä tutkimuksessa todettiin puutarhatoiminnan edistävän taitojen ylläpitämistä ja uudelleen oppimista ihmisillä, joilla on neurologisia vammoja. Puutarhanhoito koetaan virkistävänä, mielenkiintoisena ja nautinnollisena toimintana, jolla on merkitys ja tarkoitus. Lisäksi puutarhanhoito koetaan tavallisena toimintana, jota tehdessään ihminen voi kehittää positiivisempaa minäkuvaa keskittymällä omaan hyvinvointiinsa ja vahvuuksiinsa sairauden ja diagnoosin sijasta. Puutarhatoimintaan ja luontoympäristöön ei liity sairauden ja terapian leimaa, minkä vuoksi toimintaan sitoutuminen on helppoa. (York & Wiseman 2012, 81-82.)

Luova toiminta on kautta aikain ollut yksi toimintaterapeuttien eniten käyttämistä toimintamuodoista. Luovat toiminnot (esim. käsityöt, puutyöt, kuvallinen ilmaisu) itsessään voivat auttaa yksilöä ymmärtämään, että elämää voi muokata haluamallaan tavalla. Toimintoihin liittyvien materiaalien käsittely, kokoaminen ja muotoileminen sekä niistä syntyvä lopputulos symboloivat elämää itsessään – se on käsiteltävissä, koottavissa ja muotoiltavissa. (Drake 1999, 4-33.) Luovien toimintojen tekeminen voi vaikuttaa positiivisesti yksilön henkilökohtaiseen kasvuun tarjoamalla välineen itseilmaisuuksiin. Luova toiminta kehittää myös taitoja ja kognitiivisia valmiuksia sekä kehon hallintaa. Se voi vaikuttaa ajatuksiin itsestä tarjoamalla onnistumisen kokemuksia. Lisäksi kulttuurinen ja sosiaalinen tietoisuus kehittyvät. Luovien toimintojen on todettu myös vähentävän ahdistusta ja stressiä sekä toimivan mieltä rauhoittavina toimintoina. (Pöllänen 2013, 217-226.)

Rentoutumisen opettelu on tehokas tapa saavuttaa hallinnantunne omasta elämästään. Rentoutusmenetelmät, kuten syvä hengitys, progressiivinen lihasrentoutus ja mielikuvaharjoitteet ovat hyviä keinoja stressin hallintaan. Rentoutus ja mielikuvat parantavat kehoa, mieltä ja sielua. Ren-

toutusmenetelmien avulla asiakkaat voivat vähentää tietyssä hetkessä kokemaansa ahdistusta ja jännittyneisyyttä. Rentoutus voi auttaa heitä löytämään energiaa silloin, kun he tuntevat olonsa henkisesti tai fyysisesti väsyneiksi. Rentoutusmenetelmien käyttäminen osana itsestä huolehtimisen toimintoja voi auttaa asiakkaita selviytymään esimerkiksi leikkauksen jälkeisen kivun, sekä kemoterapian tai sädehoidon aiheuttamien sivuvaikutusten kanssa. Rentoutusmenetelmät voivat myös edistää oireiden hallintaa sekä kehittää elämänlaatua ja hyvinvointia. (CAOT 2015, viitattu 3.10.2015.)

Toimintaterapeutit käyttävät paljon **ryhmämuotoista** terapiaa käytännön työssään (Schwartzberg 2009). Elämä toteutuu erilaisissa sosiaalisissa ryhmissä ja Irvin Yalom (1997) mukaan ryhmän terapeutisuus perustuu tähän ajatukseen. Ihminen kasvaa, oppii ja kehittyy erilaisissa sosiaalisissa ympäristöissä (Rusi-Pyykönen 2004). Ryhmä on yksilön toiminnan ja sosiaalisen identiteetin sekä vuorovaikutuksen peili. Vuorovaikutuksessa yksilö oppii sosiaalisia taitoja ja toimintatapoja siitä, miten toisten kanssa toimitaan yhdessä ja miten hän voi vaikuttaa ympäristöönsä. Jakaminen ja tuki ovat ryhmien peruselementtejä, jolloin yksilö saa tukea omiin pyrkimyksiinsä. Toisaalta ryhmä voi vaikuttaa yksilön ajatteluun ja toimintaan. Ryhmät myös muokkaavat jäsentensä toimintaa opettamalla normeja ja erilaisia tapoja vastata toisten odotuksiin ja vaatimuksiin. (Borg & Bruce 1991, Rusi-Pyykönen 2004.) Ryhmässä on mahdollista myös itsetuntemuksen ja itseilmaisun lisääntyminen. Ryhmässä voi oppia tuntemaan ja ymmärtämään omia tunteuksia, eläytymään muiden elämäntilanteeseen sekä ottamaan huomioon toisten tunteet ja erottamaan ne omista tunteista. Kokemus ryhmään kuulumisesta voi tukea tunteiden esiintuomista ja niiden tutkimista. (Finlay 2001.)

6.4 Toimintaterapiatilasuunnitelman kehittäminen ja viimeistely

Aloimme suunnitella toimintaterapiatilaa keväällä 2015 Northerin yrittäjien ja toimintaterapeuttien asettamien vaatimusten, toiveiden ja tarpeiden pohjalta. Suunnittelun lähtökohtana käytimme siis tietoperustaan kokoamaamme Housing Enabler –arviointimenetelmän esteettömän ympäristön kriteeristöä, Design for All –ajattelutapaa sekä tekemiämme toiminnan ja ympäristön analyyssejä. Projektin ja tilasuunnittelun edetessä hyödynsimme myös Suomen Rakentamismääräyskokoelman esteettömyysohjeita. Kokosimme itsellemme ja yrityksen hyödynnettäväksi listan kokoelman oleellisimmista osista toimintaterapiatilaa koskien (liite 4).

Aluksi suunnittelimme alkuperäiseen pohjapiirustukseen tilan jaon, mikä tapahtui melko luontevasti. Verstaan sijainti oli valmiina määritelty alkuperäiseen pohjapiirustukseen. Puutarhatila halettiin terapiakeskuksen pihalla olevan kasvimaan puolelle sekä lähelle varastossa olevaa vesipistettä. Puutarhatila sijoittui siis varastotilaa vastapäätä. Ryhmä-/rentoutustilalle tarvittiin eniten tilaa ja näkymä tulisijaan, joten se sijoittui verstaan vierelle, puutarhatilasta käytävän toiselle puolelle. Jäljellä olivat leikki- ja odotustila. Aluksi suunnittelimme leikkitalan sijoittuvan pääoven vasemmalle puolelle, jolloin se erotettaisiin ryhmätilasta sermillä. Prosessin edetessä huomasimme, että käytävä olisi suora ja leikkitalassa enempi tilaa, jos se sijoitettaisiin käytävän vastakkaiselle puolelle, eli pääoven oikealle puolelle. Odotustila sijoittui siis lopulta pääoven vasemmalle puolelle.

Tilanjaon suunnitteluun kuului myös sermien kokojen ja sijaintien suunnittelu. Sermien korkeudeksi määrittelimme kaksi metriä, jolloin ne ovat tarpeeksi korkeita peittämään näkyvyyden eri tilojen välillä. Sermien leveydet määrittyivät sen mukaan, miten paljon kussakin tilassa tarvitaan tilaa liikkua ja kääntyä myös pyörätuolilla. Tämä tarkoittaa siis sitä, että suhteessa irtokalusteisiin tilassa tulee olla vähintään 130cm x 130cm kokoinen liikkumatila (Iwarsson & Slaug 2008, 82). Toisaalta myös tilan keskellä kulkevalle "käytävälle" tuli jättää tarpeeksi leveyttä, joka Housing Enabler -kriteeristön mukaan on 130cm (Iwarsson & Slaug 2008, 81). Leikkitalan ja sisäänkäynnin välisen sermin koko on 200cm x 200cm. Samankokoinen on myös odotustilan ja ryhmätilan välinen sermi. Puutarhatilan ja leikkitalan välille sijoitettava sermi on 310cm x 200cm, ja puutarhatilan sivussa oleva sermi, joka toimii näköesteenä ryhmätilaan, on 280cm x 200cm. Näin kussakin tilassa toteutuu esteettömyyssuositusten ja kriteereiden mukaiset mitat suhteessa kalusteisiin.

Kun olimme saaneet tilan jaon suunniteltua, siirryimme ikkunoiden ja ovien sijaintien ja kokojen suunnitteluun. Pääovi oli siis alkuperäisen pohjapiirustuksen mukaan 350cm leveä nosto-ovi, jonka yrittäjät halusivat säilyttää. Palaverissa elokuussa 2015 nosto-ovi kuitenkin päätettiin kaventaa 250cm leveäksi, jotta odotustilaan saatiin lisää leveyttä. Iwarsson & Slaugin mukaan oviaukkojen tulee olla vähintään 80cm leveitä (2008, 81). Varaston ovea levensimme siten, että sen leveys on 100cm, jolloin varastoon mahtuu kulkemaan leveälläkin pyörätuolilla. Sivuoven sijainti täytyi alkuperäisestä piirustuksesta muuttaa siten, että siitä olisi kulku puutarhatilan ja pihalla olevan kasvimaan välillä. Sivuovi oli alkuperäisessä pohjapiirustuksessa leikkitalassa, joten se siirrettiin puutarhatilan puolelle siten, että kulkuväylä on esteetön. Sivuoven leveys on myös 100cm, jotta kulku kasvimaalle onnistuu apuvälineidenkin kanssa.

Ikkunakokojen määrittelyyn pyysimme apua Sami Waseniukselta. Sami antoi vinkin, että ikkunoiden koosta on olemassa tietyt standardit sen mukaan, ovatko ne esimerkiksi olohuoneen ikkunoita tai makuuhuoneen ikkunoita. Emme kuitenkaan löytäneet internetistä etsinnöistä huolimatta noita ikkunoiden standardimittoja, joten mittasimme Waseniuksen vinkistä omien asuntojemme olohuoneiden ikkunat, ja merkkasimme ryhmä-, odotus- ja leikkitalaan tuleviksi ikkunoiksi ”olohuoneen ikkunat”. Kun tapasimme rakennusinsinööri Kalevi Huhtaniemen elokuussa 2015, tarkensimme ikkunakoot yhdessä hänen ja Sami Waseniuksen kanssa keskustellen. Huhtaniemi tiesi tarkalleen, minkä kokoista ikkunaa tarkoitimme olohuoneen ikkunalla. Myös omien kotiemme ikkunat olivat olleet kyseisten ikkunastandardien mukaisia: korkeus 140cm ja leveys 150cm. Ikkunoiden alareunat ovat 70cm korkeudella lattiasta.

Puutarhatilaan haluttiin suuret ikkunat, jotta kasvit saisivat mahdollisimman paljon luonnonvaloa. Lisäksi sieltä haluttiin laaja näkymä kasvimaalle. Puutarhatilan ikkunakoot suunnittelimme yhdessä Kalevi Huhtaniemen ja Sami Waseniuksen kanssa. Päädyimme siihen, että ikkunoita on kaksi, ja ne ovat kapeita pitkiä ikkunoita, jotka lähtevät muita ikkunoita alemmalla, 40cm korkeudelta lattiasta. Tällöin noihin ikkunoihin tulee turvalasit ja niiden koot ovat 80cm x 170cm.

Verstaan suunnittelussa teimme meidän ja Sami Waseniuksen välisen tehtävän jaon: me suunnittelimme tilan työtasot ja kokosimme tarvittavan tiedon esteettömyydestä, ja Wasenius suunnittelee seinille tarvittavat hyllyt ja koukut esteettömyyssuosituksia mukaillen. Verstaan mitat ovat 450cm x 300cm ja sen lyhyellä seinustalla on 120 cm x 40 cm kokoinen ikkuna.

Verstaan kahdelle seinälle tulee työtasot. Pidemmällä seinustalla oleva työtaso on tarkoitettu seisomatyöskentelyyn, ja sen alle tulee säilytyskaapisto. Työtason syvyys on 60 cm. Housing Enabler -kriteeristön mukaan seisomatyöhön tarkoitettun työtason vähimmäiskorkeus tulisi olla 85 cm (Iwarsson & Slaug 2008, 84). Mittasimme keittiötasojen korkeudet omista asunnoistamme, minkä mukaan määrittelimme tason korkeudeksi 90 cm.

Verstaan lyhyen seinustan työtaso on istumatyöhön tarkoitettu. Sen alla olevassa jalkatilassa Housing Enabler -kriteeristön mukaan tulisi olla vähintään 80 cm leveyttä ja 60 cm syvyyttä. Pöydän korkeuden tulisi olla alle 85 cm. (Iwarsson & Slaug 2008, 84.) Suunnitelmaan suosittelimme pöytätaisoa, jonka korkeus on säädettävissä. Jos pöydän korkeus on kiinteä, se on 67 cm korkea. Korkeuden määrittelimme Suomen rakentamismääräyskokoelmassa olevan suosituksen mukaan. Työtason leveys on 240cm.

Suuremmille puutyökoneille on varattu tila varaston ja verstaan välisen seinän vierestä. Verstaalle jää tällöin liikkumatilaa noin 290 cm x 240 cm, jossa mahtuu hyvin kääntymään ja liikkumaan pyörätuolillakin. Verstaas on työpiste, joten siellä tulee olla hyvä valaistus, mikä tarkoittaa esteettömyyssuosituksen mukaan 400-500 luksin valaistusvoimakkuutta (Invalidiliitto ry 2015, viitattu 11.10.2015). Verstaas haluttiin jakaa muusta tilasta siten, ettei puupöly pääse vapaasti leviämään muihin tiloihin, eikä verstaas ole avoimesti näkyvillä ryhmä-/rentoutustilaan. Tämän vuoksi verstaas eristetään muusta tilasta paksukankaisella, raskaalla tilanjakaja verholla.

Ryhmätilan mitat ovat 550cm x noin 250cm ja se on rajattu odotustilasta 200cm leveällä tilanjakajasermillä. Ryhmätilaan tulee kaksi ikkunaa, joiden koot ovat 150cm x 140cm ja ne lähtevät 70cm korkeudelta lattiasta. Ryhmätilan ja odotustilan jakavan sermin eteen tulee säilytyskaappi askartelu-/käsityötarvikkeille. Tilan keskelle tulee säädettävä ja siirrettävä pöytä, jonka mitat ovat 200cm x 100cm. Tällöin pöytään mahtuu kuusi henkeä yhtä aikaa, ja jalkatilan syvyys ja leveys riittävät myös pyörätuolissa istuville asiakkaille. Housing Enabler –kriteeristön mukaan jalkatilan korkeus on oltava vähintään 65 cm, syvyys 60 cm sekä leveys 80 cm (Iwarsson & Slaug 2008, 84). Lisäksi olemme suositelleet kuutta ergonomista tuolia, jotka on tarkoitettu liikuntarajoitteisille ihmisille. Tuoleissa tulisi olla istuinkorkeuden säätö 30 – 55 cm, ja istuimen tulisi olla vaakasuora, syvyydeltään 30 – 40 cm. Lisäksi tuoleissa tulisi olla selkä- ja käsinojat. (Invalidiliitto ry 2015, viitattu 11.10.2015.) Jos tuoleissa ei ole korkeudensäätöä, tulee lapsille olla joko pienemmät tuolit erikseen tai jalkakoroke, jotta jalat ovat tuettuna heidän istuessa korkeilla tuoleilla.

Ryhmätilan tulee olla muunneltavissa rentoutustilaksi. Tällöin pöytä ja tuolit siirretään sivuun ja tilaan tuodaan patjoja, tyynyjä ja säkkituoleja. Jätimmekin ryhmätilan käytävälle avoimeksi, jotta patjoille ja säkkituoleille olisi riittävästi tilaa levittäytyä.

Puutarhatila on 310cm x 280cm kokoinen tila, jossa on työpöytä, kaksi avohyllykköä sekä kasvihuonekaappi. Tilassa on siis kaksi ikkunaa, joiden koot ovat 80cm x 170cm, sekä 100cm leveä sivuovi, josta on kulku kasvimaalle. Työpöytä on sijoitettu pidempää sermiä vasten, ja se on 160cm x 80cm kokoinen säädettävä pöytä. Työpöydän ääressä tulee pystyä työskentelemään seisaaltaan, mutta myös istualtaan esimerkiksi pyörätuolia käyttävät asiakkaat. Tämän vuoksi korkeuden tulee olla säädettävissä. Pöydän mitat täyttävät myös Housing Enabler –kriteeristön määrittelemän jalkatilan koon (60cm x 80cm).

Kummankin ikkunan eteen tulee avohyllykkö taimille ja kukille, jotka tarvitsevat paljon valoa. Hyllyköt ovat ikkunoiden kanssa yhtä leveitä (80cm). Tilan leveys työpöydän reunasta ikkunaseinään on 225cm, joten hyllyköt mahtuvat syvyytensä puolesta hyvin ilman, että ne rajoittavat esteetöntä liikkumista tilassa. Puutarhatilan päätyseinälle, eli leikkutilaa vastaavan sermin eteen tulee kasvihuonekaappi. Kaapin mittoja tarkemmin määrittelemättä, sekään ei rajoita esteetöntä kulkua tilassa. Korkeuden tulisi kuitenkin olla 200 cm tai alle, jotta kaappi ei olisi sermiä korkeampi.

Leikkutila on pääoven oikealla puolella, ja se on 310cm x 350cm kokoinen tila. Leikkutilan lyhyelle seinälle tulee puolapuut. Pidemmälle seinälle tulee 150cm x 140cm kokoinen ikkuna, jonka alle tulee kaksi laatikostoa leluille ja peleille. Lisäksi puutarhatilaa vastaavan sermin eteen tulee kaapisto, jossa on myös säilytystilaa leikkikaluille ja muille terapiatarvikkeille. Leikkutilaan tulee koko terapiatilan ainoa matto: liikennematto. Tilasuunnitelman esityspalaverissa syyskuussa 2015 yrittäjät ja toimintaterapeutit keskustelivat siitä, että leikkutila voisi olla aluetta, jossa ei olla kengät jalassa. Näin tila olisi allergiaystävällisempi ja helpompi pitää puhtaana. Leikkutilan sisäänkäynnin vierelle he aikovat sijoittaa kenkätelineen.

Odotustila sijoittui siis pääoven vasemmalle puolelle. Se on erotettu ryhmätilasta 200cm leveällä sermillä, ja sen pääoven puoleisen seinän leveys on 190 cm. Pitkä seinä on 300cm leveä, ja siihen tulee 150cm x 140cm kokoinen ikkuna. Ikkunan alle tulee sohva, joka on suunnilleen yhtä leveä ikkunan kanssa (n.150cm). Oven puoleiselle seinälle tulee vaatenaulakko lapsille ja pyörätuolia käyttäville asiakkaille. Esteettömyysuositusten mukaan naulakon on oltava vähintään 80cm leveä ja se on sijoitettava 120cm korkeudelle lattiasta. Vapaasti seisovat pystynaulakot on sijoitettava kaapistoon tai nurkkaukseen, jotta ne eivät olisi vaaraksi näkövammaisille. (Invalidiliitto ry 2015, viitattu 11.10.2015.) Sijoitimme sermin ja pidemmän seinän muodostamaan nurkkaukseen pystynaulakon, jonka toisella puolella on sohva ja toisella puolella liikuntarajoitteisille tarkoitettu tuoli. Tuoli on siis sijoitettu ryhmätilaa vastaavan sermin eteen. Tuolin tulee olla säädettävä (30-55cm), siinä on oltava selkä- ja käsinojat sekä istuimen on oltava vaakasuora, syvyydeltään 30-40cm (Invalidiliitto ry 2015, viitattu 11.10.2015).

Varasto oli suunniteltu alkuperäiseen pohjapiirustukseen. Sen vapaa liikkumatila kaapiston edessä on 190cm x 275cm. Varastossa on 120 cm x 40 cm kokoinen ikkuna. Jätimme varastoon alun perin suunnitellun kaapiston ja pesualtaan sille suunnitellulle paikalle. Työpöydän karsimme suunnitelmasta pois, jotta altaan eteen jäisi tarpeeksi liikkumatilaa pyörätuolillakin liikkumiseen. Yhteistyöpalaverissa syyskuussa 2015 päätimme Sami Waseniuksen ja rakennusinsinööri Huh-

taniemen kanssa sijoittaa parvivarastoon vievät portaat varaston peräseinän viereen, missä ne eivät aiheuta esteettömyyshaittaa.

Varastoon on siis sijoitettu tilan ainoa vesipiste ja pesuallas. Housing Enabler –kriteeristön mukaan pesualtaan korkeus tulee olla alle 81 cm. Lisäksi altaan alla tulee olla riittävä jalkatila, jolloin vapaa syvyys seinään on vähintään 60 cm, ja leveys 80 cm. (Iwarsson & Slaug 2008, 88-90.) Määrittelimme altaan korkeudeksi 67cm, sillä se oli suositeltu pöydän korkeus esteettömyyssuosituksessa. Huomasimme tilasuunnittelun loppusuoralla, että varaston ovea tulee siirtää n. 15cm vasemmalle, jotta 80cm leveä pesuallas mahtuisi oven oikeanpuoleiselle seinälle, jonka leveys alun perin oli vain 75cm.

Palaverissa elokuussa 2015 Sami Wasenius huomasi, että varastossa olevan vesipisteen putkista voi vetää putket myös puutarhatilan puoleiselle seinälle sekä ulos. Näin kasvimaata tai sisäkasveja ja taimia kastellessa saisi kannuun veden lähempää eikä sitä tarvitsisi hakea varaston puolelta. Lisäksi ison kannun täyttäminen on hankalaa normaalin pesualtaan hanan alla.

Yhteistyöpalaverissa tammikuussa 2015 keskustelimme siitä, että tilan tulisi olla muokattavissa tarpeiden mukaan. Tämä tarkoittaisi sitä, että kalusteiden ja tavaroiden tulisi olla siirrettävissä, lisättävissä ja poistettavissa. Säilytyslipastot ja -kaapistot luonnollisesti olisivat niille määrätyillä paikoillaan, mutta esimerkiksi rentoutustilaan toivotut säkkituolit ja patjat tarvitsisivat reilusti säilytystilaa silloin, kun eivät ole käytössä. Kyseisessä palaverissa päädyimme siihen ratkaisuun, että varaston ja verstaan päälle tulisi **parvivarasto**. Alkuperäisessä pohjapiirustuksessa tilan korkeus kauttaaltaan oli 3,5 metriä. Jos parvi tulisi 2,2 metrin korkeuteen, olisi verstaan ja varaston huonekorkeus riittävä. Ullakkotilan tarkempi suunnittelu ja sinne tulevien ikkunoiden kokojen määrittely siirrettiin rakennusinsinööri Kalevi Huhtaniemelle, sillä ullakkotila ei kuulu terapiakäytössä oleviin tiloihin. Yhdessä Huhtaniemen ja Waseniuksen kanssa suunnittelimme kuitenkin parvelle vievät portaat. Portaات sijoittuvat varaston peräseinän viereen, jolloin niiden sijainti ei rajoita esteetöntä kulkua tilassa.

7 PROJEKTIN ARVIOINTI

7.1 Projektin päätehtävien arviointi

Projektin asettaminen tapahtui syyskuussa 2014, kun tapasimme NorTher Oy:n yrittäjät ensimmäisen kerran. Tapaamisessa yrittäjät antoivat meille alkuperäisen tuotantotilan pohjapiirustuksen, ja esittivät ideoitaan ja toiveitaan Norvajärven terapiakeskuksen ympäristön suunnittelusta koskien sekä sisä- että ulkotiloja. Tapaamisen jälkeen keskustelimme ohjaavan opettajamme Maarit Virtasen kanssa, jolloin aiheemme rajautui tuotantotilan suunnitteluun toimintaterapiatilaksi. Tuolloin rajasimme myös terapiatilan suunnittelun sisällön siten, että suunnittelisimme esteettömän tilan jaon sekä siellä toteutettavat toiminnot. Opinnäytetyön rajauksen taustalla oli ajatus siitä, että toimintaterapiatilasuunnitelman tarve korostui tilojen laajentamiseksi asiakaskunnan kasvaessa. Yhteistyömme NorTher Oy:n yrittäjien kanssa sai hyvän alun ja opinnäytetyömme aiheen rajaus sujui ongelmitta.

Aiheeseen perehtyminen eli tiedonhaku ja tietoperustan laatiminen sai alkunsa syyskuussa 2014. Tämä vaihe venyi suunnitellusta aikataulusta, sillä saimme palautteen tietoperustastamme syyskuussa 2015. Aloitimme tiedonhaun työpajoissa, jolloin määrittelimme tilan suunnittelun kannalta oleelliset käsitteet ja tarvitsemamme teoretiedon. Haimme tietoa ympäristöstä toimintaterapian näkökulmasta, ympäristön analyysistä, Design for All –ajattelutavasta sekä esteettömyydestä ja terapeuttisesta toiminnasta. Teoriaperustamme valitsimme yksilö-ympäristö-toiminta –mallin, joka määrittelee näiden tekijöiden keskinäistä vaikutusta toisiinsa. Lisäksi valitsimme terapeuttisen toiminnan määrittelemiseksi Anne G. Fisherin Occupational Therapy Intervention Process Model -mallin. Kootessamme tietoperustaa pyrimme käyttämään mahdollisimman uusia ja monipuolisia lähteitä siten, että pystyimme luomaan yhtenäisen ja tarkoituksenmukaisen tietoperustan työllemme. Aiheeseen perehtymisen aikana laajensimme osaamistamme ympäristön analyysistä sekä esteettömyydestä. Tutustuimme myös tarkemmin Design for All –ajattelutapaan sekä Housing Enabler –arviointimenetelmään. Ohjaavien opettajien ja vertaisarvioijien palautteen perusteella jäsensimme tietoperustamme ja tarkensimme näkökulmia. Onnistuimme mieles-tämme luomaan laajan ja yhtenäisen tietoperustan, joka sisältää oleellisimman tiedon toimintaterapiatilan suunnittelun kannalta.

Projektin suunnittelu sai alkunsa marraskuussa 2014 suunnitelman laadintaan tarkoitetuissa työpajoissa. Tuolloin haimme lähdekirjallisuudesta tietoa siitä, millaisia vaiheita ja yhteistyötä projektityöskentelyyn sisältyy. Määrittelimme oman projektimme tarpeen ja tavoitteet, päätehtävät, aikataulun sekä projektiorganisaation ja viestinnän. Projektin suunnitteluun kuului myös tuotteen laatukriteereiden asettaminen.

Projektin päätehtävien ja aikataulun asettamiseen otimme mallia aikaisemmin tehdyistä opinnäytetöistä. Aikataulun laatimisessa teimme yhteistyötä yrityksen kanssa. Heillä oli jo ajatus siitä, milloin tuotteen tulisi olla valmis, mikä vaikutti luonnollisesti myös projektimme suunniteltuun aikatauluun. Projektin tavoitteet asetimme yhteistyössä NorTher Oy:n yrittäjien kanssa. Koimme tavoitteiden määrittelyn helpoksi opinnäytetyömme aiheen selkeyden vuoksi. Toimintaterapiatilaa laatukriteereiden asettamisessa hyödynsimme Design for All –ajattelutapaa sekä toimintaterapiatilan tietoperustaa.

Opinnäytetyömme projektiorganisaatio oli suhteellisen pieni, mikä helpotti yhteistyön tekemistä ja viestintää. Yhteistyö yrityksen ja rakennusinsinöörin kanssa sujui koko projektin ajan mutkattomasti. Pyrimme pitämään heidät kokoajan ajan tasalla pääasiassa sähköpostitse, missä projektissa ollaan menossa. Yhteistyömme sujuvuuteen vaikutti osaltaan myös se, että projektiorganisaatioon kuuluvat henkilöt olivat meille pääosin entuudestaan tuttuja.

Toimintaterapiatilaa suunnittelun aloitimme tammikuussa 2015. Esittelimme ehdotuksemme tilaan valittavista toiminnoista tammikuussa pidetyssä yhteistyöpalaverissa NorTher Oy:n yrittäjien kanssa. Toiminnot valikoituivat yrittäjien ja toimintaterapeuttien toiveiden mukaan. Toiveita oli aikaisemmin pyydetty sähköpostin välityksellä. Koimme sähköpostin käyttämisen hyvänä keinona toiveiden keräämiseen, sillä vastaajat pystyivät itse määrittelemään vastaamisen ajankohdan. Yrittäjät hyväksyivät ehdottamamme toiminnot, minkä jälkeen pystyimme aloittamaan tilan suunnittelun.

Tilan suunnittelun aikana sovimme tasaisin väliajoin tapaamisia, joissa oli avoin ja innostunut ilmapiiri. Tapaamisissa kävimme läpi siihen mennessä tehdyn tilasuunnitelman, ja miten sitä voisi kehittää edelleen. Tapaamiset olivat onnistuneita ja antoisia, koska olimme miettineet etukäteen, mitä palavereissa oli tarkoitus käsitellä ja kaikki olivat motivoituneita toimintaterapiatilasuunnitelman kehittämiseen.

Toimintaterapiatilasuunnitelman laatimisessa hyödynsimme tietoperustaamme ja erityisesti Housing Enabler -menetelmän antamia kriteereitä esteettömästä tilasta. Koimme suunnitteluvaiheen haastavaksi, mutta antoisaksi tehtäväksi. Koska lähtökohdat suunnittelulle olivat niin selkeät, tuntui tilan suunnittelun aloittaminen toisaalta helpolta. Yhteistyö rakennusinsinöörin kanssa koostui tässä vaiheessa, sillä hänellä oli näkemys siitä, millaiset ratkaisut on käytännössä mahdollista toteuttaa rakennustekniikka huomioiden.

Palautteen kerääminen toteutui sekä kirjallisen että suullisen palautteen muodossa. Yrittäjien kanssa teimme tiivistä yhteistyötä koko suunnitteluprosessin ajan, ja pyysimme heiltä jatkuvaa palautetta ja näkemyksiä tekemistämme ratkaisuista. NorTher Oy:n toimintaterapeuteilta pyysimme palautetta valmiista tilasuunnitelmasta kirjallisena Webropol –kyselyn muodossa. Kyselyn laadimme syyskuussa 2015, jolloin myös korjasimme sitä opettajilta saadun palautteen perusteella. Mielestämme onnistuimme laatimaan kyselyn, jolla saimme palautetta tavoitteiden ja laatukriteereiden saavuttamisesta. Palautteen kerääminen sijoittui syys-lokakuulle 2015, minkä jälkeen kirjoitimme yhteenvedon saadusta palautteesta. Palaute, jota saimme, oli kokonaisuudessaan positiivista niin yrittäjiltä, rakennusinsinööriltä kuin toimintaterapeuteiltakin. Toimintaterapeuttien mainitsemat kehittämissuhteet koskivat käytännön järjestelyitä, jotka ovat yrittäjien ja toimintaterapeuttien sovittavissa terapiatilan käyttöönoton aikana.

Projektin päättämiseen kuuluivat projektin arviointi, loppuraportin kirjoittaminen, sen korjaaminen sekä opinnäytetyömme esittäminen NorTher Oy:lle. Tämä päätehtävä ajoittui ajalle lokakuu 2015 – joulukuu 2015. Projektimme arviointi oli helppoa, sillä aiemmin asettamamme tavoitteet ja laatukriteerit oli laadittu tarkoituksenmukaisesti projektiamme ajatellen. Näin ollen pystyimme arvioimaan projektia suhteessa asettamiimme tavoitteisiin ja laatukriteereihin, jotka toivat jäsenystä siihen, mihin asioihin arvioinnissa tulisi keskittyä.

Kirjoitimme loppuraporttimme lokakuussa 2015. Loppuraportin kirjoittamisessa tuli aikataulujen pöytäkirjan takia kiire, jonka koemme näkyvän loppuraporttimme laadussa. Saimme loppuraporttiin korjausehdotuksia ohjaavilta opettajiltamme ja vertaisarvioijiltamme, jonka pohjalta muokasimme kirjallista työtämme marraskuussa 2015. Kiireestä huolimatta koemme, että loppuraporttimme esittelee projektimme kulun ja tuotteen kattavasti.

7.2 Projektin tavoitteiden saavuttamisen arviointi

Projektimme tavoitteiden saavuttamista on arvioitu projektin aikana pyytämällä ja saamalla suullista palautetta NorTher Oy:n yrittäjiltä Minna ja Sami Waseniukselta sekä rakennusinsinööri Kaveli Huhtaniemeltä. Olemme myös pyytäneet suullista ja kirjallista palautetta NorTher Oy:n toimintaterapeuteilta. Myös ohjaavat opettajamme ovat arvioineet projektimme tavoitteiden saavuttamista, päätehtävien toteutumista, projektityöskentelyä sekä tietoperustan, projektisuunnitelman ja loppuraportin sisältöä. Vertaisarvioijat ovat antaneet kirjallisen palautteen tietoperustasta ja loppuraportista. Olemme myös arvioineet itse omaa työskentelyämme ja tavoitteiden saavuttamista koko projektin ajan.

Projektimme **tulostavoitteena** oli esteetön toimintaterapiatilasuunnitelma, joka mahdollistaa entistä monipuolisempien terapiatoimintojen toteutuksen NorTher Oy:n terapiakeskuksessa. Mielestämme olemme onnistuneet tulostavoitteen saavuttamisessa suunnitelmiamme mukaan. Tilasuunnitelma on ottanut huomioon Housing Enabler –arviointimenetelmän esteettömyyskriteerit sekä Suomen rakentamismääräyskokoelman esteettömyyssuositukset yrityksen osoittamien reunaehtojen puitteissa.

Laatimamme toimintaterapiatilasuunnitelma mahdollistaa toteutuessaan myös entistä monipuolisempia terapiatoimintoja NorTher Oy:n terapiakeskuksessa Norvajärvellä. Terapiatila mahdollistaa puutarhatoiminnot, luovat toiminnot, leikin, rentoutuksen sekä puutyöt. Nämä toiminnot eivät ole aiemmin mahdollistuneet tarkoituksenmukaisella tavalla Norvajärven terapiakeskuksen ympäristössä. Minna ja Sami Wasenius ovat myös ajatelleet, että nosto-oven ja kestävästi lattiapinnan ansiosta terapiatilaan voi tarvittaessa ajaa auton, jolloin asiakkaat voivat imuroida ja pestä auton sisäpinnat. Suunnittelemamme toimintaterapiatila mahdollistaa myös ryhmämuotoisen terapian toteutuksen tarkoituksenmukaisella tavalla, sillä tilat ovat esteettömät ja niiden suunnittelussa on huomioitu ryhmien asettamat vaatimukset terapiaympäristölle.

Projektimme **välitön tavoite** oli, että toimintaterapiatilasuunnitelman perusteella rakennusinsinööri voi piirtää pohjapiirustuksen, joka myös vastaa NorTher Oy:n yrittäjien ja toimintaterapeuttien tarpeisiin ja toiveisiin.

Tila on esteettömyyssuositusten ja –kriteereiden mukainen, jolloin sitä voidaan pitää esteettömänä terapiaympäristönä. Piirsimme toimintaterapiatilasuunnitelman ruutupaperille mittakaavassa

lyijykynällä, jolloin sitä oli helppo muuttaa tarpeen mukaan. Esittelimme ruutupaperiversion yhteistyöpalaverissa rakennusinsinöörille, joka piti pohjapiirustustamme selkeänä. Hän piirsi lopullisen pohjapiirustuksen tekemämme suunnitelman ja piirustuksen mukaisesti.

Yrittäjien tarpeet ja toiveet on otettu suunnittelussa huomioon alusta alkaen, ja suunnitelma on luotu tiiviissä yhteistyössä yrittäjien kanssa. Koska yrittäjät ovat voineet koko prosessin ajan vaikuttaa terapiatilasuunnitelmaan, voidaan sen ajatella olevan heidän toiveiden ja tarpeiden mukainen. Olemme myös yhteistyön aikana pyytäneet ja saaneet yrittäjiltä suullista palautetta, jonka perusteella he ovat yhteistyömme kautta luodun toimintaterapiatilasuunnitelman lopputulokseen erittäin tyytyväisiä.

Pyysimme NorTher Oy:n toimintaterapeuteilta kirjallista palautetta valmiista toimintaterapiatilasuunnitelmasta. Palautekysely lähetettiin yrityksen kaikille neljälle toimintaterapeutille, joista kolme vastasi määräaikaan mennessä. Toimintaterapeuttien palautteen mukaan toimintaterapiatilaan valitut toiminnot ovat tarkoituksenmukaisia ja hyvin valittuja. Heidän mielestään tila mahdollistaa monenlaista toimintaa osaltaan sen muunneltavuuden ansiosta. Yksi vastaajista totesi terapiakeskuksen painopisteenä olevien luonto- ja eläinavusteisten toimintojen suuntaavan asiakkaiden kiinnostusta, ja siten terapiassa käytettäviä toimintoja.

Toimintaterapeuttien mukaan tilasuunnitelma vastaa yrityksen toimintaterapiapalveluiden käytännön toteutuksen tarpeisiin hyvin. Yksi vastaajista perusteli näkemystään sillä, että tilaa voi jakaa ja käyttää myös isommassa mittakaavassa ajatellen sekä hieno- että karkeamotorisia harjoitteita. Kehittämisehdotuksia kysyttäessä toimintaterapeutit pohtivat tilan materiaalien valintoja, joissa pitäisi huomioida helppohoitoisuus ja puhtaanapito. Lisäksi vastauksissa oli pohdittu, mihin siivousvälineet sijoitetaan, voisiko tilaan mahdollisesti saada toista vesipistettä sekä sitä, voisiko leikkitala olla aluetta, jossa oltaisiin ilman kenkiä. Nämä kaikki asiat ovat sellaisia, joihin meidän suunnitelmamme ei ota kantaa: materiaalien valinnat ovat yrittäjien vastuulla toteutusvaiheessa samoin kuin siivousvälineiden sijoitus. Ottaessaan valmiin tilan käyttöön, yrityksen ja toimintaterapeuttien on yhdessä sovittava säännöt siitä, missä ollaan kengät jalassa, ja missä ei.

Vapaassa palautteessa toimintaterapeutit olivat ilmaisseet toiveen siitä, että suunnittelemamme toimintaterapiatila toteutetaan. Oli myös pohdittu: ”Haasteellista luoda tyhjästä tila, johon on monenlaisia vaatimuksia ja toiveita. Hienoa, että tilasuunnitelma on tehty.” Kaiken kaikkiaan toimintaterapeutit vaikuttivat tyytyväisiltä tilasuunnitelmaan. Kehittämisehdotukset tulee huomioida yh-

teistyössä yrityksen toimintaterapeuttien ja yrittäjien kesken toteuttamisvaiheessa, kun tilaa rakennetaan, kalustetaan, sisustetaan ja lopulta otetaan käyttöön.

Projektin alussa pyysimme yrittäjiä ja toimintaterapeutteja esittämään toiveita ja tarpeita toimintaterapiatilasuunnitelman sisällöstä. Suurin osa heidän tarpeistaan ja toiveistaan pystyttiin toteuttamaan tilan suunnittelussa. Osa toiveista oli kuitenkin sellaisia, jotka jäivät opinnäytetyömme rajausten ulkopuolelle. Esimerkiksi yrittäjien toiveissa olleet tarrataulut kuvakommunikaatiokortille toiminnan ohjauksen tueksi, peilit sekä liitutaulu olivat toiveita, joita emme sisällyttäneet tekemäämme tilasuunnitelmaan, sillä emme kokeneet niitä oleellisina tekijöinä tilanjakoon tai esteettömyyteen liittyen. Kuvakommunikaatiokortit ovat toki osa tilan esteettömyyttä, sillä ne auttavat tilaan orientoitumista. Niiden suunnittelu olisi kuitenkin ollut niin laaja tehtäväkokonaisuus, että se päätettiin rajata pois opinnäytetyönämme tehtävästä tilasuunnitelmasta. Toimintaterapeuttien toiveista toteutettiin kaikki muu invalidi-vessaa ja minikeittiötä lukuun ottamatta. Sekä vessa että minikeittiö olivat asioita, jotka yrittäjät lähtökohtaisesti rajasivat pois tästä toimintaterapiatilasta. Perusteluina oli, että keittiötilat ovat olemassa jo Aionkadun vastaanottotiloissa, ja Norvajärven terapiakeskuksen nykyisissä tiloissa on jo asiakasvessa.

Yrittäjien yhtenä toiveena projektin alussa oli akustiikan huomiointi tilan suunnittelussa, sillä tila on korkea, mikä vaikuttaa oleellisesti sen akustiikkaan. Rakennusmateriaaleihin, jotka itsessään vaikuttavat tilan akustiikkaan, emme ottaneet suunnitelmassamme kantaa. Akustiikan huomiointi tilasuunnitelmassamme toteutui siten, että suosittelemamme tilanjakosermit ovat tuottavan yrityksen mukaan akustiikkaa parantavia. Akustiikkaa parantavat myös tilaan tulevat tekstiilit, joista suurin osa sisältyy sisustussuunnitelmaan. Tilaa suunnitellessamme mietimme, olisiko tilassa hyvä olla mattoja. Päädyimme jättämään tilasta matot pois, sillä ne voivat vaikeuttaa apuvälineillä kulkemista. Toinen syy mattojen pois jättämiselle oli se, että siellä ollaan kengät jalassa. Mattojen puhtaanapito olisi työlästä, mikä vaikuttaisi suoraan tilan allergiaystävällisyyteen. Ainoastaan leikkitalassa on liikennematto. Syyskuussa 2015 pidetyssä palaverissa yrittäjät ja toimintaterapeutit keskustelivat siitä, että leikkitala voisi olla aluetta, jossa ei oltaisi kengät jalassa. Tällainen ratkaisu auttaisi pitämään leikkitalan maton puhtaana, jolloin tila olisi esteetön myös allergisille ja astmaatikoidelle. Mattojen lisäksi suunnittelimme verstaan tilanjakajaksi verhon, joka osaltaan parantaa tilan akustiikkaa. Luonnollisesti tilan akustiikka on parempi, kun varaston ja verstaan päälle on suunniteltu parvivarasto, eikä tila ole enää kauttaaltaan niin korkea, kuin alkuperäisessä pohjapiirustuksessa. Lisäksi yrittäjät saivat idean, että ripustavat valmiin terapiatilän seinille akustiikkalevyjä, joita asiakkaat voivat koristella ja maalata. Olemme siis omalta osaltamme pyrkineet

edistämään tilan akustiikkaa ja vastanneet siten yrittäjien toiveisiin sen huomioon ottamisesta tilan suunnittelussa.

Suosittelut kalusteet täyttävät esteettömyyssuositukset muiden paitsi odotus- ja ryhmä/rentoutustilaan tulevien tuolien osalta. Ehdottamamme tuolit eivät ole korkeussäädettäviä. Tuoliehdotuksia valitessamme teimme perusteellista etsintää internetissä tavoitteenamme löytää suositusten mukainen tuoli. Emme kuitenkaan löytäneet sellaista, joka olisi kaikki kriteerit täyttänyt. Ehdottamamme tuoli täyttää kriteerit muuten, paitsi korkeussäädön osalta. Pyrimme myös valitsemaan esteettisiä ja toisiinsa sopivia kalusteita. Lopulliset kalustevalinnat ovat kuitenkin yrittäjien päätettävissä.

Opinnäytetyömme **kehittämistavoitteena** toimintaterapiatilasuunnitelma ja siihen liittyvä kaluste-suunnitelma, jotka vastaavat yrityksen toimintaterapeuttien ja yrittäjien käytännön työn odotuksiin. Toimintaterapeuttien antamassa palautteessa käy ilmi, että heidän mielestään tilasuunnitelma vastaa tarpeisiin, joita käytännön työn toteutus asettaa. Perusteluna oli muun muassa se, että tila mahdollistaa sekä yksilö- että ryhmämuotoisen toimintaterapian toteutuksen. Lisäksi toimintaterapeuttien palautteessa oli mainittu, että tilassa voi harjoitella niin karkea- kuin hienomotorisiakin taitoja, sillä tila on jaettavissa ja käytettävissä myös isommassa mittakaavassa.

Omia **oppimistavoitteitamme** opinnäytetyöprosessista oli oppia suunnittelemaan esteetön ympäristö ja vahvistaa osaamistamme toiminnan ja ympäristön analyysistä. Lisäksi tavoitteenamme oli kehittää taitojamme toimia moniammatillisessa yhteistyössä, oppia suunnittelemaan tarkoituksenmukaisia terapiatoimintoja sekä oppia hallitsemaan ajankäyttöä projektityöskentelyssä. Koemme ympäristön suunnittelun osaamisemme vahvistuneen opinnäytetyöprosessin myötä, sillä tutustuimme melko yksityiskohtaisesti Housing Enabler –ympäristön arviointimenetelmään sekä Suomen rakentamismääräyskokoelman esteettömyyssuosituksiin. Design for All –ajattelutapa oli meille molemmille uusi asia, johon perehdyimme opinnäytetyömme tietoperustaa laatiessamme. Lisäksi olemme opetelleet tilan suunnittelua käytännössä piirtäessämme useita eri versioita rakennuksen pohjapiirustuksesta, sekä tehdessämme yhteistyötä rakennusinsinööriin kanssa. Toivomme, että tätä osaamista voisimme ylläpitää myös työelämässä.

Koemme myös laajentaneemme osaamistamme tarkoituksenmukaisten toimintojen suunnittelusta. Haimme näyttöön perustuvaa tietoa terapiatilaan valittujen toimintojen vaikutuksista toimintakyvyn ja terveyden edistämisessä. Kaikki lähteet eivät olleet toimintaterapian omia tutkimuksia,

mutta koemme, että on tärkeää kyetä hyödyntämään myös muiden tieteenalojen tutkimuksia. Olemme myös perehtyneet opinnäytetyöprosessin myötä Fisherin toimintojen jatkumoihin ja tasoihin, minkä uskomme olevan arvokasta osaamista ja tietämystä myös työelämässä. Niiden avulla pystymme arvioimaan, onko suunniteltu toiminto todella tarkoituksenmukaista kunkin asiakkaan kohdalla.

Toiminnan analyysiä olemme tehneet paljon jo opiskeluiden aikana, sillä se on toimintaterapeutin ydinosasta. Tehdessämme toiminnan analyysijä terapiatilaan valituista toiminnoista, pohdimme, mitä vaatimuksia toiminta asettaa ympäristölle, jotta siitä suoriutuminen olisi optimaalista erilaisista toimintakyvyn rajoitteista huolimatta. Ympäristön analysointiin otimme tueksi Hagedornin teorian ympäristön analyysistä ja sen tasoista. Mielestämme opinnäytetyöprosessi vahvisti osaamistamme analysoida ympäristöä ja sen tasoja sekä niiden vaikutuksia yksilön toiminnalliseen suoriutumiseen. Työelämässä tämä osaaminen auttaa meitä havainnoimaan ja mukauttamaan asiakkaiden toimintaympäristöä siten, että se tukisi heidän toiminnallista suoriutumistaan.

Moniammatillisesta yhteistyöstä saimme erittäin positiivisen kokemuksen opinnäytetyöprosessimme myötä. NorTherin yrittäjien Minna ja Sami Waseniuksen sekä rakennusinsinööri Kalevi Huhtaniemen kanssa yhteistyön tekeminen oli helppoa ja toimivaa. Vuorovaikutus oli tasavertaista, ja kaikki pystyivät esittämään rehellisesti oman näkemyksensä ja mielipiteensä asioista. Jopa rakennusinsinöörin kanssa löysimme yhteisymmärryksen, vaikka puhuimme täysin maallikon termein asioista, jotka ovat hänen ammattiosaamistaan. Toisaalta myös insinööri itse puhui tilasuunnitelmaan ja rakentamiseen liittyvistä asioista siten, että mekin ymmärsimme. Tunsimme, että kaikkien näkemykset otettiin huomioon ja jokaisen tekemää työtä arvostettiin ja kunnioitettiin. Olimme kaikki hyvin motivoituneita tekemään yhdessä esteettömän ja tarkoituksenmukaisen tilasuunnitelman.

Suunnittelimme projektin alussa sen aikataulun ja ajankäytön mielestämme hyvin ja realistisesti. Olemme myös pysyneet aikataulussa ja vieneet projektia eteenpäin suunnitelmien mukaisesti. Koska tietoperustan ja projektisuunnitelman arviointi ja hyväksyntä kuitenkin myöhästyivät aikataulusta, viivästyi myös loppuraportin kirjoittamisen aloittaminen. Loppuraportin laadinnan sekä projektin arvioinnin ja päättämisen kanssa jouduimme noudattamaan hyvin tiivistä aikataulua.

7.3 Tilasuunnitelman laatukriteereiden toteutumisen arviointi

Kirjallisen palautteen avulla arvioimme tilasuunnitelmalle asetettujen laatukriteereiden saavuttamista Webropol –kyselyn muodossa (liite 3). Kysely lähetettiin kaikille neljälle NorTherin toimintaterapeutille. Palautekysely koostui avoimista kysymyksistä, joiden vastaukset kävimme läpi kohta kohdalta. Lisäksi olemme arvioineet tilasuunnitelman esteettömyyttä vertaamalla sitä esteettömyyskriteereihin ja –suosituksiin sekä suunnittelun aikana että tilasuunnitelman valmistuttua.

Toimintaterapeuttien kirjallisen palautteen mukaan kaikki vastaajat olivat sitä mieltä, että asiakaslähtöisyys, esteettömyys, muunneltavuus sekä toimintalähtöisyys toteutuvat hyvin. Yksi vastaajista oli pohtinut sitä, että tilan esteettömyys tulee kuitenkin arvioida asiakaskohtaisesti.

Toimintaterapiatilasuunnitelma täyttää **esteettömyyden** laatukriteerin, sillä se on Housing Enabler –kriteeristön sekä esteettömyyssuosituksen mukainen. Tilan kalustelistassa (liite 4) suositellut tuolit eivät kuitenkaan täytä esteettömyyssuosituksia, sillä ne eivät ole korkeussuunnassa säädettäviä. Perusteellisista etsinnöistä huolimatta emme onnistuneet löytämään tuoleja, jotka vastaisivat täysin esteettömyyssuosituksia, joten valitsimme tarjonnasta parhaan vaihtoehdon. Tilan sisustus vaikuttaa myös osaltaan tilan esteettömyyteen, mutta tilaan tulevan sisustuksen suunnittelu ei kuulunut meidän tehtäviimme. Tilan esteettömyys voidaan todella arvioida vasta, kun tilasuunnitelma on toteutettu käytännössä.

Saamamme palautteen mukaan tilasuunnitelma on **muunneltava**. Muunneltavuus toteutuu etenkin tilanjaossa: tilanjako tapahtuu sermeillä, jotka ovat tarpeen mukaan siirrettävissä. Myös kaikki tilaan suunnitellut kalusteet on mahdollista siirtää, ja säilytystilaa on varattu runsaasti, mikä auttaa ylimääräisten kalusteiden (esim. säkkituolit, patjat) säilyttämisessä poissa näkyvistä. Näin tila pysyy myös siistinä, kun kaikki tavarat ei ole kokoajan esillä.

Toimintaterapiatilasuunnitelmaan on valittu monipuolisesti aitoja toimintoja, joista asiakas pystyy valitsemaan itselleen merkityksellisen ja tarkoituksenmukaisen toiminnan. Näin olemme pyrkineet **asiakaslähtöisyyteen** tilasuunnitelmassa. Terapiatilassa toteutuvat terapiat ovat vastaanottoikäntejä, joka heikentää asiakaslähtöisyyttä. Fisherin (2009) mukaan toimintojen tulisi tapahtua asiakkaiden omassa ympäristössä, jotta ne olisivat mahdollisimman terapeuttisia.

Asiakkaita ei myöskään ole ollut mukana suunnittelussa eikä palautteenannossa, mikä heikentää tilan asiakaslähtöisyyttä. Toisaalta NorTher Oy:n asiakaskunta on niin laaja, että olisi pitänyt saada jokaisen asiakasryhmän edustaja mukaan, jotta tila olisi mahdollisimman esteetön eri toimintarajoitteista huolimatta. Lisäksi yrittäjillä ja toimintaterapeuteilla oli selkeät näkemykset siitä, millaisen toimintaterapiatilan he haluavat ja tarvitsevat.

Valitsemalla terapiatilaan aitoja toimintoja olemme pyrkineet **toimintalähtöisyyteen**. Toiminnot eivät kuitenkaan toteudu luonnollisessa ympäristössä, mikä heikentää toimintaterapian toimintalähtöisyyden toteutusta. Koska toiminnot eivät toteudu luonnollisessa ympäristössä, toiminnot ovat Fisherin (2009) toimintojen tasolla viisi. Taso viisi on korkein mahdollinen vastaanottotiloissa tapahtuville toimintoille, joten tämän huomioon ottaen toimintalähtöisyyden laatuksiteeri täyttyy toimintaterapiatilasuunnitelmassa.

8 POHDINTA

Esteettömyydellä pyritään edistämään ihmisten yhdenvertaisuutta. Yksinkertaistettuna esteettömyydessä on kyse ihmisten erilaisuudesta ja sen huomioon ottamisessa rakennetun ympäristön suunnittelussa ja toteutuksessa. (Invalidiliitto Ry 2015, viitattu 24.10.2015.) Yhteiskunnassamme sekä sisä- että ulkoympäristöjen esteettömyydessä olisi mielestämme kehitettävää. Tämän hetki- sen näkemyksemme mukaan esteettömyyden huomioon ottamisessa ympäristön suunnittelussa ja toteutuksessa on edistytty, mutta pienten yksityiskohtien huomiotta jättäminen karsii ympäris- tössä olevien esteettömyyttä edistävien elementtien hyödyn. Mielestämme toimintaterapeuteilla olisi paljon annettavaa esteettömän ympäristön suunnitteluun. Ongelma lienee siinä, ettei tämä erityisosaamisemme ole vielä suomalaisessa yhteiskunnassa saanut huomiota ja tunnustusta. Toimintaterapeuttien tulisi mielestämme aktivoitua tämän osaamisen markkinoinnissa ja näky- väksi tekemisessä. Yksi keino tietoisuuden lisäämiseksi ovat tutkinto-ohjelmassamme tehtävät opinnäytetyöt esteettömien sisä- ja ulkoympäristöjen suunnittelusta.

Esteettömän ympäristön suunnittelussa ja arvioinnissa toimintaterapeutit voivat hyödyntää Hou- sing Enabler –ympäristön arviointimenetelmää, jota mekin käytimme suunnitellessamme toiminta- terapiatilaa. Koimme arviointimenetelmän käytön tärkeäksi projektin onnistumisen kannalta, sillä sen avulla pystyimme hyvin tarkasti määrittelemään esteettömyyden kannalta tärkeät leveydet, korkeudet ja syvyydet tilaa suunnitellessamme. Pystyimme myös arvioimaan itse valmiin tila- suunnitelman esteettömyyttä varmistamalla, että Housing Enablerissa määritellyt suositukset toteutuivat. Housing Enabler –arviointimenetelmään on olemassa myös koulutus, jonka käyminen varmasti syventäisi osaamistamme menetelmän käytöstä. Koemme, että tämän arviointimene- telmän markkinointi toisi esiin toimintaterapeuttien ammattiosaamista ympäristön suunnitte- lussa ja muokkaamisessa.

Olemme itse kokeneet opinnäytetyömme tekemisen ja siitä keskustelemisen projektin ulkopuolis- ten henkilöiden kanssa eräänlaisena markkinointikeinona omasta ammattiosaamisestamme. Usein ihmiset ovat hämmästellleet ja olleet yllättyneitä, kun olemme kertoneet opinnäytetyömme aiheesta. Toisaalta olemme ajatelleet, että opinnäytetyömme toimintaterapiatilaa suunnittelusta lienee ainutlaatuinen myös oman tutkinto-ohjelmamme keskuudessa. Olemme lukeneet opinnäy- tetöitä sisä- ja ulkoympäristöjen suunnittelusta, mutta juuri toimintaterapiatilaa suunnittelua käsit- televiä opinnäytetöitä emme ole vielä nähneet.

Aiheemme ainutlaatuisuus aiheutti toisaalta myös omanlaisensa haasteen opinnäytetyön tekemiselle: emme löytäneet lähdekirjallisuutta tai tutkimuksia, jotka olisivat käsitelleet toimintaterapiatalaa ja sen suunnittelua. Toimintaterapian omat lähteet ympäristön suunnittelusta keskittyvät kodin muutostöihin ja yleisesti esteettömien rakennusten suunnitteluun. Vallalla olevan paradigman mukaan uskotaan, että toimintaterapia on vaikuttavinta, kun se tapahtuu asiakkaan omassa ympäristössä. Tämä voisi olla yksi selitys sille, miksi terapiatilaa suunnittelua ei juuri käsitellä alan kirjallisuudessa.

Opinnäytetyössämme olemme hyödyntäneet sekä kotimaisia että ulkomaisia lähteitä. Olemme pyrkineet keräämään mahdollisimman tuoreita tutkimuksia. Lähdeaineistomme koostuu sekä kirjoista ja lehtien artikkeleista että elektronisista aineistoista. Ajoittain lähteiden saaminen tuntui vaikealta, sillä internetissä olevat oman alamme artikkelit ovat suurimmaksi osaksi maksullisia. Oman koulumme kirjastossa toimintaterapian lähteet ovat haluttuja, minkä vuoksi jouduimme jonottamaan ja odottamaan lähteiden saamista käyttöömmemme. Erityisesti loppuraporttia kirjoittaessamme tarvitsimme lähteitä melko kiireisellä aikataululla, mikä osaltaan asetti haasteita pätevien lähteiden saamiselle.

Sosiaali- ja terveysalalla puhutaan paljon moniammatillisesta yhteistyöstä ja sen tärkeydestä. Yleensä sillä kuitenkin tarkoitetaan vain sosiaali- ja terveysalalla työskentelevien ammattiryhmien välistä yhteistyötä. Opinnäytetyömme aikana laajensimme omaa näkemystämme moniammatillisesta yhteistyöstä, sillä projektimme moniammatilliseen tiimiin kuului muitakin kuin sosiaali- ja terveysalan ammattilaisia. Kokemus on ollut arvokas, sillä olemme joutuneet tarkastelemaan oman alamme näkökulmia ja osaamisalueita suhteessa muihin ammattikuntiin.

Projektin aikana saimme hyvän kokemuksen moniammatillisen tiimin työskentelystä: tapaamiset saatiin sovittua helposti, ja tapaamisissa oli avoin ja rento ilmapiiri. Kaikilla projektin työntekijöillä oli myös sama päämäärä, ja yhteydenpito toimi hyvin, jolloin yhteistyö oli helppoa ja sujuvaa. Lisäksi koimme, että omaa työskentelyämme projektissa arvostettiin ja olimme tasavertaisia ammattilaisia muiden kanssa. Esimerkiksi rakennusinsinööri arvosti osaamistamme tilan suunnittelusta, vaikka ei ollut aiemmin tietänyt toimintaterapeutilla olevan osaamista ympäristön suunnitteluun. Tämä vahvisti omaa ammatillista identiteettiämme ja toi varmuutta omaan työskentelyyn. Lisäksi saimme laajennettua kuvaa toimintaterapian mahdollisuuksista muiden ammattilaisten silmissä.

Koemme, että myös keskinäinen yhteistyömme on sujunut hyvin. Olemme olleet rehellisiä ja suoria asiallisella tavalla. Lisäksi olemme pohtineet paljon asioita yhdessä sekä jakaneet vastuuta.

Olemme pohtineet joitain seikkoja myös itse toimintaterapiatilasta. Erityisesti vessan puuttuminen rakennuksesta on mietityttänyt. Olemme miettineet esimerkiksi, miten terapeutti toimii käytännössä, jos kesken lasten ryhmäterapien jollakin ryhmäläisellä tulee vessahätä. Jättääkö terapeutti muut ryhmäläiset keskenään ja lähtee lapsen kanssa viereiseen rakennukseen vessaan, vai lähteekö lapsi yksin käymään vessassa? Toisaalta asiakkailla voi olla heikentynyt pidättelykyky, jolloin toiseen rakennukseen voi olla liian pitkä matka. Myös talvi ja pakkaset aiheuttavat omat haasteensa vessaan lähtemiselle rakennuksesta toiseen kulkiessa.

Olemme myös pohtineet sermein toteutuvan tilanjaon eri puolia. Tilassa voi olla kerralla vaitiolovelvollisuudesta johtuen vain yksi asiakas tai ryhmä, jolloin tilan koko kapasiteettia ei voida hyödyntää. Jos tila olisi jaettu kiintein väliseinin, olisi eri tiloja voinut käyttää yhtäaikaaisesti useampi asiakas tai ryhmä. Toisaalta tällöin tilan muunneltavuus ei olisi lähelläkään sitä tasoa, mitä se tulee olemaan liikuteltavien sermiensä ansiosta.

Lisäksi olemme miettineet, olisiko suunnitteluun ja tilasuunnitelman palautteen keräämiseen pitänyt ottaa mukaan myös NorTher Oy:n asiakkaita. Onko tilasuunnitelmamme todella asiakaslähtöinen? Olisiko tilaan valikoitunut erilaisia toimintoja, jos olisimme kysyneet asiakkaiden toiveita? Toisaalta meidän olisi tullut pyytää toiveita ja palautetta melko suurelta ihmisjoukolta, sillä NorTher Oy:n asiakaskunta on hyvin laaja ja monipuolinen asiakkaiden toimintakyvyn vaihdellessa laidasta laitaan.

Emme ole mukana projektin toteutusvaiheessa, kun tila rakennetaan ja kalustetaan. Toteutvatko tekemämme suunnitelmat ja tilan esteettömyys suunnittelemlamme tavalla? Uskomme, että NorTher Oy:n yrittäjät todella haluavat, että tilasta tulee esteetön ja mahdollisimman käytännöllinen. Toisaalta tilasuunnitelmamme toteuttaminen vaatii melko perusteellista tutustumista pohjapiirustuksen lisäksi esimerkiksi kokoamaamme listaan tilaa koskevista esteettömyyssuosituksista. Laatimamme kalustelista on ehdotus, johon olemme valikoineet esteettömyyssuositusten mukaisia kalusteita. Lopullinen päätösvalta kalusteiden hankinnasta on kuitenkin yrittäjillä itsellään. Voimme vain toivoa, että he ottavat huomioon esteettömyyssuositukset myös kalusteita hankkiessaan.

Pohdimme, vaikuttaako toimintaterapiatilasuunnitelmamme laatuun se, että emme saaneet työn suunnitteluun ohjausta ohjaavilta opettajiltamme. Teimme suunnitelman kesän aikana, jolloin opettajat olivat lomilla, joten emme saaneet tuotteeseemme ohjausta. Toisaalta yrityksellä oli hyvin selvät sävelet siitä, millaisen tilan he tarvitsevat ja haluavat. Tämän vuoksi koimme, että ohjaus tässä asiassa ei ollut tarpeen.

LÄHTEET

Borg, B. & Bruce, M. 1991. The Group System. The Therapeutic Activity Group in Occupational Therapy. Thorofare: Slack.

Canadian Association of Occupational Therapists 2015. Relaxation Therapy/Techniques & Anxiety Management. Viitattu 3.10.2015 <http://www.caot.ca/default.asp?pageid=1327>.

Crepeau, E.B. 1998. Activity Analysis: A Way of Thinking About Occupational Performance. Teoksessa Neistadt, M.E. & Crepeau, E.C. Willard & Spackman's Occupational Therapy. 9. painos. Philadelphia: Lippincott Williams & Wilkins.

Design for All Foundation 2014. Design for All is design tailored to human diversity. Viitattu 12.9.2014 & 20.11.2014 <http://designforall.org/design.php>.

Drake, M. 1999. Crafts in therapy and rehabilitation. 2nd edition. USA: SLACK Incorporated.

Finlay, L. 2001. Groupwork in Occupational Therapy. Cheltenham: Nelson Thornes.

Fisher, A.G. 2009. Occupational Therapy Intervention Process Model. Colorado, USA: Three Star Press, Inc.

Hagedorn, R. 2000. Tools for Practice in Occupational Therapy – A structured Approach to Core Skills and Processes. Churchill Livingstone

Invalidiliitto Ry 2010. Mitä on esteettömyys? Viitattu 10.9.2014
<http://www.esteeton.fi/portal/fi/tieto-osio/esteettomyys/>.

Iwarsson, S. & Slaug, B. 2008. Housing Enabler – Arviointiväline asumisen esteettömyysongelmien arviointiin ja analysointiin. Suom. M. Tuomi. Lund: Vetem & Skapen HB & Salug Data Management AB.

Jämsä, K. & Manninen, E. 2000. Osaamisen tuotteistaminen sosiaali- ja terveysalalla. Vantaa: Tummavuoren kirjapaino Oy.

Kielhofner, G. 2008. Model of Human Occupation – Theory and Application. Fourth Edition. Lippincott Williams & Wilkins.

Knox, S. & Mailloux, Z. 1997. Play as Treatment and Treatment Through Play. Teoksessa Chandler, B.E. The Essence of Play – A Child's Occupation. The American Occupational Therapy Association, Inc.

Law, M., Cooper, B.A., Strong, S., Stewart, D., Rigby, P. & Letts, L. 1996. The Person-Environment-Occupation Model: A transactive approach to occupational performance. Canadian Journal of Occupational Therapy 63 (1), 9-23.

Law, M., Polatajko, H., Baptiste, S. & Townsend, E. 1999. Core Concepts of Occupational Therapy. Teoksessa E. Townsend, S. Stanton, M. Law, H. Polatajko, S. Baptiste, T. Thompson-Franson, C. Kramer, F. Swedlove, S. Brintnell & L. Campanile. Enabling Occupation – An Occupational Therapy Perspective. Ottawa: CAOT Publications ACE, 29-56.

Lööw, M. 2002. Onnistunut projekti. Projektijohtamisen ja -suunnittelun käsikirja. Porvoo: WS Bookwell Oy.

Maailman terveysjärjestö 2001. ICF – Toimintakyvyn, toimintarajoitteiden ja terveyden kansainvälinen luokitus. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Maankäyttö- ja rakennuslaki 21.12.2012/958.

Morel-Bracq, M-C., Burgess-Morris, K., Cirtautas, A., Market, M., May, G. & Randlov, B. 2008. Teaching & Learning: Activity Analysis and Occupational Mapping. A European Competence Based Module. ENOTHE. Amsterdam: oIC grafische communicatie.

NorTher Oy 2014. NorTher. Viitattu 30.10.2014 www.norther.fi.

Pierce, D. 2001b. Occupation by Design: Dimension, Therapeutic Power, and Creative Process. *The American Journal of Occupation*. Vol.55, no 3. 249.

Pöllänen, S. 2013. The meaning of craft: Craft makers' descriptions of craft as occupation. *Scandinavian Journal of Occupational Therapy* 20, 217-227.

Rigby, P., Stark, S., Letts, L. & Ringaert, L. 2009. Physical Environments. Teoksessa E.B. Crepeau, E.S. Cohn & B.A. Boyt Schell. *Occupational Therapy*. Eleventh Edition. Lippincot Williams & Wilkins, 820-849.

Rogers, J.C & Holm, M.B. 2009. The Occupational Therapy Process. Teoksessa E.B. Crepeau, E.S. Cohn & B.A. Boyt Schell. *Occupational Therapy*. Eleventh Edition. Lippincot Williams & Wilkins, 478-518.

Rusi-Pyykönen, M. 2004. Voimaa ryhmästä. Teoksessa *Keinot käyttöön arjen areenoilla – käsikirja*. Helsinki: Suomen Mielenterveysseura.

Ruuska, K. 2001. *Projekti hallintaan*. 4. painos. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Schwartzberg, S. 2009. Group skills for practice in occupational therapy. Teoksessa Duncan, E.A.S. 2005. *Skills for Practice in Occupational Therapy*. Churchill Livingstone: Elsevier.

Silfverberg, P. 2014. Ideasta projektiksi - Projektinvetäjän käsikirja. Viitattu 4.12.2014 <http://www.mol.fi/esf/ennakointi/raportit/pvopas.pdf>.

Suomen Toimintaterapeuttiliitto ry 2012. *Toimintaterapia*. Viitattu 9.9.2014 <http://www.toimintaterapeuttiliitto.fi/toimintaterapia.html>.

Suomen Toimintaterapeuttiliitto ry 2010. *Toimintaterapiapalvelut*. Viitattu 9.9.2014 <http://www.toimintaterapeuttiliitto.fi/toimintaterapia/toimintaterapiapalvelut.html>.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos & Suomen DfA-verkosto 2009. *Tulevaisuus on saavutettava*. Toim. Päivi Tahkokallio. Viitattu 11.9.2014 <http://www.thl.fi/thl-client/pdfs/df346a7c-aacc-49ff-b164-4ef1fe05c64a>.

Townsend, E.A. & Polatajko, H.J. 2007. Enabling Occupation II: Advancing an occupational therapy vision for health, well-being & justice through occupation. Ottawa: CAOT Publications ACE.

University of New Hampshire 2015. Occupation Based Practice. Viitattu 17.9.2015. <http://chhs.unh.edu/ot/occupation-based-practice>.

Whiteword, G.E. 2010. Occupation in context. Teoksessa M. Curtin, M. Molineux & J. Supyk-Mellson (toim.) Occupational Therapy and Physical Dysfunction – Enabling Occupation. Elsevier Limited, 135-149.

Yalom, I. 1997. The Theory and Practice of Group Psychotherapy. New York: Basic Books.

York, M. & Wiseman, T. 2012. Gardening as an occupation: a critical review. British Journal of Occupational Therapy 72 (2), 76-84.

LIITTEET

LIITE 1: Tehtäväluettelo

LIITE 2: Palautelomake

TEHTÄVÄLUETTELO

LIITE 1

Laatijat: Mari Oikarinen & Katariina Vikman

Päiväys: 21.11.2014

Projekti: Toimintaterapiatilasuunnitelma NorTher Oy:lle

Nro	Tehtävän nimi	Alku pvm	Loppu pvm	Suunn. tunnit	Toteut. tunnit	Vastuu/suorittaja
1	Projektin asettaminen	09/14	09/14	7	7	M.O./K.V.
1.1	Neuvottelut yrityksen kanssa	09/2014	09/2014	5	5	M.O./K.V.
1.2	Projektin tehtävien rajaus	09/2014	09/2014	2	2	M.O./K.V.
2	Aiheeseen perehtyminen	09/14	09/15	88	90	M.O./K.V.
2.1	Tiedon haku	09/2014	09/2014	20	20	M.O./K.V.
2.2	Tietoperustan laadinta	09/2014	11/2014	34	34	M.O./K.V.
2.3	Tietoperustan korjaaminen (suullinen palaute)	02/2015	02/2015	4	4	M.O./K.V.
2.4	Tietoperustan korjaaminen (kirjallinen palaute)	09/2015	09/2015	30	32	M.O./K.V.
3	Projektin suunnittelu	11/14	09/15	80	83	M.O./K.V.
3.1	Neuvottelut yrityksen kanssa	12/2014	06/2015	8	8	M.O./K.V.
3.2	Projektisuunnitelman laadinta	10/2014	12/2014	40	43	M.O./K.V.
3.3	Projektisuunnitelman korjaaminen	09/2015	09/2015	32	32	M.O./K.V.
4	Toimintaterapiatilan suunnittelu	01/15	09/15	80	82	M.O./K.V.
4.1	Yhteistyöpalaverit yrityksen kanssa	01/2015	08/2015	8	8	M.O./K.V.
4.2	Toimintaterapiatilasuunnitelman laadinta	03/2015	08/2015	69	71	M.O./K.V.
4.3	Toimintaterapiatilasuunnitelman esittely yhteistyötahoille	08/2015	09/2015	3	3	M.O./K.V.
5	Palautteen kerääminen	09/15	10/15	20	21	M.O./K.V.
5.1	Palautelomakkeen laatiminen	09/2015	09/2015	5	5	M.O./K.V.
5.2	Palautelomakkeen korjaaminen	09/2015	09/2015	3	3	M.O./K.V.
5.3	Palautteen kerääminen	09/2015	10/2015	2	3	M.O./K.V.
5.4	Palautteen analysointi	10/2015	10/2015	10	10	M.O./K.V.
6	Projektin päättäminen	10/15	12/15	100	135	M.O./K.V.
6.1	Projektin arviointi	10/2015	11/2015	10	15	M.O./K.V.
6.2	Loppuraportin kirjoittaminen	10/2015	11/2015	70	75	M.O./K.V.
6.3	Loppuraportin korjaaminen	11/2015	12/2015	30	45	M.O./K.V.
6.4	Työn esittäminen	12/2015	12/2015	2		
	Kokonaistuntimäärä			387	418	M.O./K.V.

PALAUTEKYSELY TOIMINTATERAPIATILAN SUUNNITELMAS- TA

1. Oliko laatimamme toimintaterapiatilasuunnitelma mielestäsi selkeä?
 - Kyllä
 - Ei

2. Miten asettamamme laatukriteerit toteutuvat mielestäsi tilasuunnitelmas-
sa?
 - a. esteettömyys
 - b. asiakaslähtöisyys
 - c. muunneltavuus
 - d. toimintälähtöisyys

3. Mitä mieltä olet terapiatilassa mahdollistuvien toimintojen tarkoituksen-
mukaisuudesta?

4. Miten toimintaterapiatilasuunnitelma vastaa mielestäsi yrityksen toiminta-
terapiapalveluiden käytännön toteutuksen tarpeisiin?

5. Millaisia kehittämissuhteita Teillä olisi tilasuunnitelmaan?

6. Vapaa palaute: